

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

**Změny při překladu dětské literatury v českých
překladech knihy *Anne of Green Gables***

(bakalářská práce)

Olomouc 2020

Eliška Faragová

Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky

**Změny při překladu dětské literatury v českých
překladech knihy *Anne of Green Gables***

**Changes in Translation of Children's
Literature in the Czech Translations of *Anne of
Green Gables***

(bakalářská práce)

Autor: Eliška Faragová

Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Zehnalová, Dr.

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Jitce Zehnalové, Dr., která mi věnovala svůj čas, poskytla cenné rady, a na kterou jsem se mohla vždy obrátit.

Obsah

Úvod.....	7
1. Překlad dětské literatury	9
1.1 Postavení dětské literatury	9
1.1.1 Ve světě	9
1.1.2 V socialistických zemích	10
1.2 Změny v textu při překladu dětské literatury	13
1.2.1 Obecné změny	13
1.2.2 Změny kvůli režimu	17
2. Kontextualizace spisovatelky a díla.....	23
2.1 Lucy Maud Montgomeryová.....	23
2.1.1 Život.....	23
2.1.2 Význam.....	26
2.2 <i>Anna ze Zeleného domu</i>	27
2.2.1 Obsah.....	27
2.2.2 Popularita ve světě.....	28
2.3 Česká a slovenská vydání knihy	29
3. Změny v <i>Anně ze Zeleného domu</i>	33
3.1 Metodologie.....	33
3.2 Zásahy odstraňující cizí prvky	34
3.2.1 Vypuštění.....	35
3.2.2 Domestikace.....	36
3.3 Zásahy týkající se politiky a ideologie	38
3.3.1 Zmínky o zahraničí.....	39
3.3.2 Třídní rozdíly a bohatství.....	39
3.3.3 Politika.....	42
3.3.4 Představivost, ambice.....	43
3.4 Zásahy týkající se náboženství a pověrčivosti.....	44
3.4.1 Vypuštění.....	45
3.4.2 Nahrazení	48
3.4.3 Zlehčování.....	49
3.5 Výchovné zásahy.....	49
3.5.1 Chování dětí	50
3.5.2 Nežádoucí situace	53

3.6	Zásahy s ohledem na čtenářskou zdatnost.....	55
3.6.1	Zjednodušování	56
3.6.2	Vysvětlování.....	58
Závěr	60
Summary	62
Bibliografie	64
Anotace	68

Úvod

Dětská literatura je specifický fenomén, ve kterém dochází při překladu a převodu do jiného kulturního kontextu k větším úpravám než u jiných typů textů. V mnoha případech je také obtížné odlišit, které zásahy jsou prováděny s ohledem dětského čtenáře a které jsou prováděny v rámci cenzury. V této práci jsem se rozhodla prozkoumat, k jakým změnám dochází v českých překladových verzích dětské knihy *Anne of Green Gables* (česky *Anna ze Zeleného domu*).

Spisovatelka Lucy Maud Montgomeryová, autorka *Anny ze Zeleného domu*, je považována za jednu z nejvýznamnějších kanadských spisovatelek a v posledních letech se na jejímu životu i dílu věnuje stále narůstající pozornost. I přes to, že byla *Anna ze Zeleného domu* vydána před více než sto lety, je dosud populární na celém světě. Kniha se stále znovu vydává (jen za poslední tři roky byla v České republice kniha vydána třikrát), natáčí se podle ní filmy a v letech 2017–2019 byla odvysílána seriálová adaptace knihy, která knihu představila nové generaci.

K analýze jsem si vybrala první český překlad z roku 1982, překlad Libuše Nové, a poslední překlad Mileny Poláčkové, který byl vydán na konci roku 2018. Tyto dva překlady chci také krátce porovnat s ostatními překladovými verzemi. Na základě porovnání těchto dvou překladů knihy, které byly vydány s rozestupem 36 let, se snažím zjistit odpovědi na tyto otázky:

1. K jakým změnám v překladech dochází?
2. Proč ke změnám dochází?
3. Jak se od sebe tyto verze liší?

V první kapitole se věnuji překladu dětské literatury, a to konkrétně postavení, jaké dětská literatura má. Nejprve z tradičního pohledu západních zemí, a jelikož byl překlad z roku 1982 vydán za komunistického režimu, ve kterém měla dětská literatura postavení jiné, nahlížím na ni i z pohledu socialistických zemí. Dále se zaměřuji na změny, ke kterým při překladu dětské literatury dochází, a to opět z obecného pohledu a z pohledu socialistických zemí. V této kapitole se opírám především o díla Gaby Thomson-Wohlgemuthové, která

se zabývá právě dětskou literaturou v Německé demokratické republice, ale také dětskou literaturou obecně, dále také o díla Oittinenové, O'Sullivanové a Shavitové.

Ve druhé kapitole představuji autorku knihy a knihu samotnou a snažím se vysvětlit jejich význam. Dále popisuji *Annu ze Zeleného domu* v kontextu Česka a Slovenska, které kvůli naší společné minulosti nelze v této práci opomenout, i když je práce zaměřená pouze na české překlady.

V poslední kapitole představuji konkrétní příklady změn, ke kterým v knihách dochází, které na základě teoretických zdrojů zařazuji do vlastních vybraných kategorií.

1. Překlad dětské literatury

1.1 Postavení dětské literatury

1.1.1 Ve světě

Dětská literatura byla od samotného vzniku považována za podřadnou, to lze podle Shavitové (1986) vidět i na faktu, že se většina knih pro děti nepovažuje za součást kulturního dědictví, a proto o nich, stejně jako o jejich autorech, najdeme v knihách, které se věnují historii literatury, jen málo zmínek (s. 34-35). Thomson-Wohlgemuthová (2009) píše, že postoje k dětské literatuře (nebo literatuře pro mladé obecně) bývají ambivalentní, jelikož dospělí na jednu stranu uznávají, jaký vliv dětská literatura na vzdělání dítěte má, a považují tedy za důležité, co děti čtou, na druhou stranu však mají tendenci zacházet s literaturou pro mladé jako s literaturou, která má nižší hodnotu než literatura pro dospělé (s. 1). Důvodem pro vnímání dětské literatury jako podřadné může podle Oittinenové (2000) být zprvu fakt, že se dětská literatura zdá méně náročná, tudíž méně hodnotná, a zadruhé fakt, že v tomto oboru mají převahu ženy. Literatura psaná ženami pro ženy je v mnoha ohledech vnímána stejně jako literatura pro děti – jako méně náročná a méně důležitá než literatura pro dospělé (muže) (s. 67–68). Oittinenová zastává názor, že nižší postavení dětské literatury je znakem neúcty k dětství celkově (s. 160).

Thomson-Wohlgemuthová (1998) dále píše, že kvůli svému nižšímu postavení nejsou překlady knih pro děti často jako překlady označené, dokonce může být jméno překladatele vynecháno. Dětské knihy se kontrolují jen zřídka a to se odráží v překladech, kde je možné najít případy ubírání a přidávání textu a dalších změn v textu, ale protože děti jsou nezkušení a nekritičtí čtenáři a dospělí jejich zájmy hájí jen málokdy, jsou tyto případy akceptovány (s. 3–4). Podle Shavitové (1986) jsou základem těchto změn v textu představy, které dospělí o

dětství mají, obzvlášť představy o tématech, o kterých by děti měly číst a o schopnostech dítěte text pochopit (s. 28).

Thomson-Wohlgemuthová (1998) se také věnuje faktu, že v problematice dětské literatury převládá asymetrický vztah, jelikož to nejsou děti, ale dospělí, kdo o knihách rozhodují (jaké se vydají nebo nakoupí), a to na základě svých představ o tom, co si dítě přeje nebo potřebuje. Tento asymetrický vztah se překladem dále prohlubuje. Dospělí (překladaatelé, redaktori, nakladatelé) rozhodují o tom, co je pro dětské čtenáře v cílové kultuře vhodné a co jsou schopní pochopit (s. 16). Oittinenová (2000) přidává, že se na názor dětí často nehledí, protože to nejsou oni, kdo knihy kupují. Dospělí na knihy pohlíží ze své perspektivy dospělých místo toho, aby se na ně dívali z perspektivy dětí. Zajímají se tedy o výchovné a vzdělávací aspekty knihy, a ne o to, co se líbí dětem (s. 167).

1.1.2 V socialistických zemích

I když dětská literatura v historii měla nižší postavení (a do jisté míry pořád má), v socialistických zemích tomu bylo jinak.

Thomson-Wohlgemuthová (2009) se věnuje problematice dětské literatury v Německé demokratické republice. Podle ní se chápání dětské literatury v NDR velmi lišilo od toho obecného. V NDR měla dětská literatura velikou hodnotu, což platilo také i v dalších státech Východního bloku. Základem tohoto chápání bylo přesvědčení, že literatura má nesmírnou moc ovlivnit myšlení a kvůli svému pedagogickému potenciálu měla za úkol pomáhat při budování nového typu společnosti. Na jednu stranu byla tedy silně kontrolována a řízena a na druhou stranu byla podporována a propagována. Literární politika také zažívala střídající se období represe a uvolnění, která byla spjatá s politickou a ekonomickou situací. (s. 1, 4, 7).

„Na knihy se už nepohlíželo jako na obyčejné zboží, ale pohlíželo se na ně jako na nástroj, který má svůj účel. Pro veškerou literární produkci byl klíčový pojem „užitečnost“¹ (Thomson-Wohlgemuth 2014a, s. 94). Thomson-Wohlgemuthová (2009) dále uvádí, že mladí lidé měli být bráni vážně a stát se

¹Pokud není uvedeno jinak, jedná se o vlastní překlad. Originál: „Books were no longer viewed as mere commodities but were functionalized as a device with a purpose. It was the notion of ‘usefulness’ that became imperative to all literary output[.]”

součástí socialistického života, a to znamenalo, že jejich literatura měla mít podobná kritéria jako literatura pro dospělé. Buržoazní koncepty byly v knihách pro děti zakázány, protože myšlenka dětství, které dítě prožívá v bezstarostném prostředí daleko od světa dospělých, byla považována za nereálnou. Převládal názor, že přílišné ochraňování dětí má za následek pohled na svět, který je uměle vytvořený, omezený a zkreslený, a který podporuje apolitické chování a ignorování sociálního učení a aktivit (s. 4).

Situaci v Československu, která se podobala té v NDR, popisuje Šámal (2015):

Modus literární komunikace, jenž fungoval v Československu v letech 1949-1989, se zrodil z přesvědčení o formativním vlivu literatury na osobnost čtenáře. Oproti předchozímu desetiletí, kdy se literární instituce soustředily k obraně národní literatury, měly v podmínkách státního socialismu působit především ve prospěch nového společenského ideálu a podílet se, podobně jako literatura sama, na formování tzv. nového člověka a na budování socialistické společnosti.

(Šámal 2015, s. 1099)

Proto, pokračuje Šámal (2015), se na literaturu pečlivě dohlíželo, a to ve všech stádiích produkce knihy. Jelikož vše mělo podléhat společenskému zájmu (tedy výchově čtenářů podle marxismu-leninismu), „odpovídal [tomu] i důraz kladený na regulaci literatury“ (s. 1099).

Obsahu knih pro děti se své knize věnuje Janoušek (2012). Po spisovatelích se žádalo, ať spojí realistické vyprávění s výchovným posláním literatury, což znamenalo oslovovat čtenáře skrze kladné postavy a vzory. Na počátku sedmdesátých let se v literatuře opět objevil tzv. referenční hrdina. „Takový hrdina je inteligentní, zvědavý, zdravě ctižádostivý a sebevědomý. Vystupuje vždy aktivně, a pokud se on a jeho okolí dostanou do nesouladu, vždy se vzájemně přetváří ku prospěchu obou“. Pokud se v knihách objevila složitá životní situace, hrdina vše překonal. „Zvláštního postavení přitom nabývaly motivy venkova a vesnice: byly stavěny do konfrontace s městem a využívány jako prostředek etické a charakterové obrody postav. Již tradičně byl proti šedivé městské přítomnosti stavěn také idealizovaný svět zvířat a harmonie přírody“ (s. 745–746).

Překládová literatura

Podle Thomson-Wohlgemuthové (2014b) byla důležitou součástí literární politiky integrace děl ze světového kulturního dědictví. To znamená, že se vydávaly přeložené knihy, které ale musely vykazovat stejnou úroveň a podřizovat se stejným ideologickým principům jako literatura napsaná v NDR (s. 50).

Knihy pocházející ze Západu dětem poskytovaly cenný vhled do „zvrácené kapitalistické kultury“ a „autenticky dokumentovaly“ bezohlednost a chamtivost, které se v takových zemích vyskytovaly. Další typ překládaných knih ze Západu zobrazoval odvážné a aktivní hrdiny, kteří mohli být dětem vzorem. Překládané knihy se tedy používaly stejným způsobem, jako knihy napsané v NDR, a to jako nástroj ke vzdělání a utváření člověka (s. 51–52).

Obyvatelé NDR neměli možnost cestovat, především do západních zemí, a proto knihy fungovaly jako zdroj informací a jako brána do neznámého světa. Veřejnost a čtenáři měli o připravovaných publikacích povědomí, překládané knihy byly nedočkavě očekávány a brzo vyprodány (s. 57).

Aby zahraniční kniha mohla být přeložena a vydána, bylo nutné podstoupit složitý byrokratický proces. V knize *Slovo za slovem* překladatelka Jarmila Fialová vzpomíná:

Když knížka přišla, dávala se externě lektorovat. Kladné lektorské posudky musely být dva, ale leckdy třeba i víc, podle typu knih a podle toho, jestli na ní hodně záleželo. K externím posudkům se vyjádřil redaktor, potom editor té které edice a vedoucí redaktor. Poslední slovo měl šéfredaktor, který to už na náš návrh zařadil do plánu. To vše se odehrávalo na formulářích lektorského řízení. Čili to nebylo absolutně na vůli jednoho člověka, bylo to velice kontrolováno.

(Rubáš 2012, s. 75)

V NDR bylo třeba zažádat o povolení k tisku a analýze těchto žádostí se ve své práci věnuje Thomson-Wohlgemuthová (2009). Ta si všimla, že motivy a paradigmatu socialistického realismu byly hlavním kritériem při výběru knih pro překlad², dále se zhodnotily všechny aspekty originálního textu, jako například mezinárodní status a status v zemi původu. Tyto další aspekty měly podpořit argumenty pro vydání knihy. Žádosti o povolení k tisku pro dětské knihy obsahovaly stejné motivy a podobný způsob argumentace jako žádosti pro knihy pro dospělé. Také posudky dětských knih se nevěnovaly dětské literatuře, ale

² viz kapitola 1.2.2

obecné literární teorii. To naznačuje, že se k dětské literatuře přistupovalo stejně jako k literatuře pro dospělé (2009, s. 127, 155).

Thomson-Wohlgemuthová (2014a) dále komentuje pozici překladové literatury s tím, že překladová literatura byla až na druhém místě za literaturou napsanou v NDR, která byla vnímána jako prospěšnější. Překlady mívaly nižší náklady a bývaly omezeny na jediné vydání (s. 101).

1.2 Změny v textu při překladu dětské literatury

1.2.1 Obecné změny

Oittinenová (2000) zastává názor, že každý překladatel překládá pro děti na základě vlastních představ o dětech a dětství. Tyto představy jsou na jednu stranu individuální a jedinečné, ale na druhou stranu jsou ovlivňovány společností a dobou, ve které překladatel žije. To, jaké představy o dětech překladatel má, ovlivňuje způsob, jakým překládá (s. 4, 23). Thomson-Wohlgemuthová (1998) se domnívá, že právě kvůli nesprávným představám o dětství cítí dospělí často potřebu knihy upravovat tak, aby byly pro děti vhodnější (s. 58). Oittinenová (2000) odkazuje na Selmu Fraibergovou, která uvádí, že dospělí často rozhodují o tom, které scény jsou pro děti nevhodné, a to bez ohledu na názor dětí. Fraibergová ale poukazuje na to, že chránit dítěte před strachem je kontraproduktivní a dospělí by měli děti nechat prožívat všechny druhy emocí (s. 48–49). Oittinenová s Fraibergovou souhlasí a dodává, že je těžké určit hranici mezi chráněním dítěte a cenzurou a že podle mnoha dětských psychologů není pro děti dobré, když je dospělí přehnaně chrání – tím jim brání prožívat pocity, které mohou být užitečné a na které mají právo. Veškeré aktivity spojené s dětskou literaturou tedy dospělí dělají na základě svých představ o dětech, ať už knihy pro děti píšou, překládají nebo cenzurují (s. 51, 53). Shavitová (1986) dodává, že překladatelé dětské literatury mají kvůli jejímu postavení větší svobodu, mohou tedy text „přidat, ubrat, změnit nebo zkrátit“. Tyto úpravy jsou povolené za podmínky, že překladatel text upravuje tak, aby byl pro dítě vhodný a užitečný podle momentálních společenských měřítek, a že text upravuje s ohledem na

čtenářskou zdatnost, což jsou základní principy překladu dětské literatury (s. 112–113). Thomson-Wohlgemuthová (1998) dále doplňuje, že to, jaké knihy se k dětem dostanou také ovlivňuje ekonomický, ideologický a pedagogický tlak, ten se může v různých kulturách a obdobích lišit (s. 25).

Thomson-Wohlgemuthová (1998) cituje Klingberga, který rozděluje cíle překladu dětské literatury do dvou kategorií:

- dále rozvíjet mezinárodní rozhled, porozumění a emoční zážitky pomocí cizích prostředí a kultur; zpřístupnit dětem více literatury
- přispívat k rozvoji žebříčku hodnot čtenářů; poskytnou čtenářům text, kterému mohou vzhledem ke svému nedostatku znalostí porozumět³

(Klingberg 1986, cit. podle Thomson-Wohlgemuth 1998, s. 29)

Zatímco první kategorie odůvodňuje strategie překladu, při kterých se překladatel snaží být co nejvěrnější originálu, druhá kategorie může opodstatňovat změny v textu. O'Sullivanová (2005) toto vidí v překladu dětské literatury jako paradox – knihy pro děti se překládají proto, aby děti obohatily a ukázaly jim cizí kultury, ale zároveň jsou z knih cizí prvky kvůli srozumitelnosti odstraňovány (s. 64). Oittinenová (2000) odkazuje na Klingberga, který zdůrazňuje, že pokud je cílem překladu knihy dítěti poskytnout povědomí o cizí zemi, je důležité přesně popsat geografické prostředí, ve kterém se kniha odehrává (s. 96), tedy cizí prvky neodstraňovat.

Při překladu dětské literatury bývá právě otázka odlišnosti kultur hlavním důvodem ke změnám v textu. Podle Thomson-Wohlgemuthové (1998) každý text nese znaky své kultury a pokud ho přeneseme překladem do jiné kultury, je určitě přizpůsobení textu na místě. Otázkou mezi teoretiky je, do jaké míry se text může či musí upravit. Jak již bylo řečeno, při překladu dětské literatury překladatelé text upravují podle své vlastní představy dětství, a tak každý překladatel text přizpůsobuje do jiné míry (s. 131). O'Sullivanová (1991) s ohledem na přizpůsobování textu dětem z důvodu odlišných kultur pokládá tyto otázky:

- kolik neznámého dokáže mladý čtenář zpracovat

³ • to further the international outlook, understanding and emotional experience of foreign environments and cultures; to make more literature available to children
• to contribute to the development of the readers' set of values; to give readers a text they can understand given their lack of knowledge

- které kulturní zvláštnosti se musí adaptovat a které mohou zůstat nezměněné
- kolik vysvětlení dítě potřebuje, aby dokázalo pochopit zahraniční záležitosti⁴.

(O'Sullivan 1991, cit. podle Thomson-Wohlgemuth 1998, s. 40)

Klingberg rozlišuje mezi adaptací textu kvůli kulturnímu kontextu a adaptací, která se pouze snaží text přizpůsobit hodnotám cílové kultury a uvádí devět typů adaptace kvůli kulturnímu kontextu:

1. přidané vysvětlení
2. přeformulování
3. vysvětlující překlad
4. vysvětlení mimo text
5. substituce ekvivalentem v cílové kultuře
6. substituce přibližným ekvivalentem v cílové kultuře
7. zjednodušení
8. odstranění textu
9. lokalizace⁵

(Klingberg 1986, cit. podle Thomson-Wohlgemuth 1998, s. 56)

Podle Thomson-Wohlgemuthové (1998) Klingberg dále tvrdí, že první čtyři typy se snaží co nejvíce držet originálu a zároveň pomáhají čtenáři porozumět textu, zatímco zbytek přizpůsobuje kulturně specifické prvky cílové kultuře. Varuje před příliš častým přizpůsobováním kulturního kontextu a vymezuje se proti lokalizaci. Podle něj je důležité, aby dítě poznávalo cizí kultury, a proto by měl překladatel informace o cizí kultuře ve zdrojovém textu ponechat, aby bylo jasné, že se příběh odehrává v cizí zemi (s. 56–58). Thomson-Wohlgemuthová dodává, že u dětí se znalost cizích kultur neočekává, a proto se překladatelé musí rozhodovat, jestli a jak knihu přizpůsobit. Pokud se rozhodnou v textu cizí prvky ponechat, mají k dispozici několik pomůcek, kterými mohou pomoci dítěti lépe porozumět textu,

⁴ how much foreignness can a young reader take; which cultural peculiarities need to be adapted and which may stay unmodified; how many explanations does a child need in order to be able to cope with foreign issues

⁵ 1. added explanation 2. rewording 3. explanatory translation 4. explanation outside the text 5. substitution of an equivalent in the culture of the TL 6. substitution of a rough equivalent in the culture of the TL 7. simplification 8. deletion 9. localisation

i když by se překladatel měl použití velkého množství těchto pomůcek vyvarovat. Jedná se například o „vysvětlení v textu, krátké poznámky nebo další informace o cizích termínech nebo slovech, pomůcky pro výslovnost, mapy, glosáře, poznámky pod čarou, vysvětlení kulturního kontextu a zvyků v předmluvách nebo v epilozích“⁶ (s. 68).

O'Sullivanová (2005) zmiňuje Brigit Stoltovou, která za nejdůležitější důvod pro změny textu označuje vzdělávací záměry. V takovém případě můžeme mluvit o „purifikaci“, jak tento fenomén nazývá Klingberg, tedy „přizpůsobování cílového textu jiným hodnotám“. Při purifikaci se nevhodné prvky mění nebo odstraňují, obzvláště s důrazem na chování, které může být vnímáno jako nepatřičné nebo nebezpečné a které by mohly čtenáři napodobovat. Změny se mohou například týkat zmínek o tělesných funkcích a použití jazyka, který neodpovídá schváleným stylistickým normám dětské literatury (např. úmyslné pravopisné chyby) (s. 71). Shavitová (1986) uvádí, že „jakákoliv informace, která je považována za nevhodnou pro děti je buď vynechána, nebo změněna tak, aby byla přijatelná“⁷ (s. 29). Thomson-Wohlgemuthová (1998) na Klingbergovo pojetí purifikace navazuje a dodává, že k purifikaci překládaných textů dochází nejen ubíráním textu, ale také přidáváním. Přílišné ochraňování dětí jim také brání poznat skutečný svět a purifikací dospělí chtějí „vytvořit falešný svět, ve kterém potlačují všechna tabu, jako špatné chování dětí, chyby dospělých, sex, násilí, vyměšování a také kontroverzní problémy jako politiku, náboženství, rasovou diskriminaci nebo strašidelné události a věci“⁸ (s. 61). Oittinen (2000) se zaměřuje na cenzuru ve finském překladu knihy *Gulliverovy cesty* a zjišťuje, že odstraněné části („týkající se násilí, vyměšování, nerespektování dospělých“) se do velké míry shodují s těmi, které v hebrejském překladu našla Shavitová. Z toho vyvozuje, že dospělí v různých zemích přistupují k dětské literatuře (a k povoleným či zakázaným tématům) podobně (s. 92).

⁶ explanations within the text, short remarks or additional information about foreign terms or words, pronunciation aids, maps, glossaries, footnotes, explanations about cultural context, habits and customs in prefaces or epilogues[.]

⁷ Any information that is considered unsuitable for children is either omitted or revised to make it acceptable.

⁸ to create a sham-world, suppressing all taboos like bad manners in children, adult faults, sex, violence, excretion and, also, contentious issues like politics, religion, racial discrimination or frightening events and objects.

Thomson-Wohlgemuthová (1998) zmiňuje Shavitovou a Klingberga jako příklady teoretiků, kteří změny v textu při překladu dětské literatury odmítají. Shavitová změny vidí jako projev neúcty a tvrdí, že nikdy nejsou nevýznamné. Dále odkazuje na Christiane Jungovou, která se ptá „čím jsou knihy v originálním jazyce tak výjimečné, že je děti mohou číst bez výkladu překladatele, a jestli by dětem ublížilo, kdyby četly neadaptované překlady“⁹ (s. 55). Oittinenová (2000) naproti tomu Shavitovou a Klingberga kritizuje a říká, že si neuvědomují, že veškerý překlad zahrnuje určitý stupeň adaptace a domestikace (s. 99). Oittinenová jmenuje různé důvody pro adaptaci, například ohled na čtenářskou zdatnost a názory rodičů, didaktické důvody, potencionální popularita knihy, politický tlak, odlišné představy o dítěti a tak dále (s. 77, 99). V kontextu adaptace se také často mluví o právech autora textu a právech čtenářů přeloženého textu, tato práva si podle názoru Oittinenové nemusí odporovat a to, že překladatel text přizpůsobuje své kultuře a jazyku, je podle ní známkou věrnosti autorovi textu (s. 84).

1.2.2 Změny kvůli režimu

V procesu literární produkce

Šámal (2012) popisuje proces vydání knihy v letech 1953–1983. V roce 1953 byla zavedena rozptýlená cenzurní soustava, jejíž důležitý prvek byla „byrokratizace schvalovacího procesu.“ O vydání knihy muselo rozhodnout několik různých lidí na různých pozicích a každé rozhodnutí bylo zaznamenáno v lektorské průvodce. „Řadový redaktor, který dostal rukopis na starost, jej měl přečíst a zvážit, nakolik dílo odpovídá čtyřem základním kritériím, totiž požadavkům a) společenské potřebnosti; b) ideově-politické správnosti; c) odborné a umělecké kvality; d) charakteru a poslání nakladatelství.“ Poté byli vybráni dva externí lektoři (většinou odborníci nebo vážení lidé), kteří na knihu museli napsat posudek. Pokud byly posudky kladné, nabízely se dvě možnosti:

⁹ „what makes original books so special that children are allowed to read them without being helped by an interpreting translator and whether children would suffer any harm by reading the unadapted translation.”

buď se podal návrh na vydání knihy, nebo bylo nutné provést v knize úpravy, po kterých bylo možné ji vydat (s. 1112–1113). „V ideálním případě měli všichni čtenáři číst pouze kvalitní a formativní knihy (nebo knihy alespoň „nezávadné“); a takové měly být všechny, jež prošly mnohastupňovým schvalovacím řízením, zohledňujícím ideové i umělecké aspekty literárního díla“ (s. 1122).

Pokud byla kniha shledána závadnou, často přicházely na řadu zásahy do textu. Své zkušenosti s cenzurou sdílí překladatelé v knize *Slovo za Slovem* (Rubáš, 2012). Josef Čermák říká, že bylo lepší, dokud existovala Hlavní správa tiskového dohledu, protože nakladatel text odevzdal a úřad ho zkorigoval, přejímal tak zodpovědnost za text. Po jeho zrušení byla ale odpovědnost na autorech a nakladatelství a lišilo se, do jaké míry byli ochotní riskovat (s. 36). Jarmila Emmerová zažila, že nakladatelství vyškrtlo odstavce, které se mu nelíbily (s. 65), Radoslav Nenadál až po letech zjistil, že chybí celý konec pohádky, kterou přeložil, a který redaktorka v Albatrosu vypustila, pravděpodobně kvůli náboženské tematice (s. 270) a Helena Stachová popsala svoji zkušenost, kdy jí redaktorka vyškrtávala věty a odstavce a dopisovala tam vlastní (s. 382).

Thomson-Wohlgemuthová (2014a) charakterizuje cenzuru knih v NDR, která se podle ní projevovala různými způsoby – otevřeně, ale i skrytě. Cenzura v NDR se dotýkala všech fází knižní produkce – „od výběru knih a veškeré redakční přípravné práce ve formě autocenzury spisovatelů a pracovníků vydavatelství, až po konečný tisk textu v tiskárně“.¹⁰ Důležitou roli hrály také ekonomické faktory, například množství přiděleného papíru, které viditelně ovlivňovalo počet vydaných knih. Překladařům (obzvláště ze Západu) bylo přidělováno malé množství papíru a ty vycházely v malých nákladech (až 4–5 krát méně, než u literatury napsané v NDR), alokace papíru tedy byl nástroj používaný k řízení literární produkce a „v důsledku se jednalo o formu nepřímé cenzury“ (s. 93–94, 103). Fakt, že poznatky Thomas-Wohlgemuthové ohledně cenzury v různých fázích knižní produkce můžeme aplikovat i na naše území dokládá Šámal (2012), který tvrdí: „Jiné formy kontroly a regulace literární komunikace (schvalování edičních plánů, lektoráty, plánování) se zpravidla nevnímaly jako cenzura, ale jako projev úsilí o kvalifikované a odborné řízení kultury“ (s. 1104), zmiňuje také roli, kterou hrálo přidělování papíru ministerstvem kultury (s. 1118).

¹⁰ „from the choice of books to all the editorial preparatory work, in the form of self-censorship by authors and within publishing houses, all the way to the final printing of the text by the printers.“

Malý a Nešpor (2014) uvádí, že cenzura aktivně probíhala také v oblasti dětské literatury, která se mohla jevit jako neškodná. V období normalizace pak do dětské literatury, která neměla v exilových nakladatelstvích či v samizdatu valné zastoupení, cenzura zasahovala tak, že její podobu deformovala (s. 228–229). Podle Debnárové (2014) jsou informace o „pôsobenia propagandy a cenzúry v oblasti literatúry pre mladých čitateľov“ u nás jen částečné a nedostatečné, a to i proto, že se spousta relevantních materiálů ztratila nebo byla zničena (s. 247).

Překladová literatura

„Okrem sovietskej literatúry a literatúry spriatelených krajín, ktoré výrazne prevažovali, sa do edičných plánov, prirodzene, dostávali aj západné literatúry. Tipy na preklad z týchto literatúr sa k nám dostávali najmä z Poľska“ (Debnárová, 2014, s. 242), kde byla *Anna ze Zeleného domu* velmi populární, je tedy možné se domnívat, že první překlad *Anny ze Zeleného domu* (dále také i jen jako *Anna*) na Slovensku byl iniciován právě z Polska.

Podle Thomson-Wohlgemuthové musely překládané knihy podstoupit kontrolu stejně pečlivou, jako knihy napsané v NDR, a to bez ohledu na zemi původu (2014a, s. 94). Pokud ale kniha pocházela z jiných než socialistických zemí, obzvláště pak z kapitalistického Západu, „pohlíželo se na ni jako na mimořádně podezřelou, a to kvůli odlišným myšlenkám, které se v ní nacházely“¹¹ (2009, s. 49–50).

Thomson-Wohlgemuthová (2009) ve své práci zkoumala žádosti o povolení k tisku a při svém bádání došla k několika závěrům. Knihy ze Západu byly upravovány tak, aby vyhovovaly požadavkům socialistického realismu a byly prohlášeny za „buržoazní humanistické dědictví“. Knihy se upravovaly a posuzovaly podle principů realismu a humanismu. Koncept, který se v knihách pocházejících ze Západu přirozeně nemohl objevit, byl koncept socialistického „pozitivního hrdiny“, to ale knihy mohly kompenzovat hrdiny, kteří byli „odhodlaní, energičtí, vytrvalí, a přitom sympatičtí, starostliví a čestní“¹². Všechny překládané knihy také popisovaly situace, které dětem ukazovaly, že život přináší problémy, kterým se musí čelit. Knihy, kde byl život příkrášený a sentimentálně vyobrazený k překladu navrhovány nebyly (s. 52–53).

¹¹ „was viewed with extraordinary suspicion because of the alien concepts it carried”

¹² „determined, energetic, steadfast, yet sympathetic, caring and honest“

Thomson-Wohlgemuthová (2009) vyjmenovává „paradigmata socialistického realismu“:

1. stranictví
2. realismus
3. humanismus
4. optimismus
5. typičnost, autenticita
6. dostupnost, srozumitelnost¹³ (s. 125)

Spolu s těmito paradigmaty dále při analýze žádostí o povolení k tisku identifikovala různé motivy, které se shodovaly s paradigmaty socialistického realismu, podle kterých se text posuzoval a které se používaly jako argumenty k vydání (nebo nevydání) knihy. Jedná se o:

Pozitivní motivy:

1. současnost, relevance k současnému životu
2. pracovní ráz, ochota se učit
3. kolektivní duch, solidarita
4. aktivní zapojení, iniciativa, sebedůvěra
5. loajalita straně, sovětskému svazu a socialismu
6. mír
7. „pozitivní hrdina“ překladové literatury
8. poučnost a užitečnost
9. sociální kritika

Negativní motivy:

1. kapitalismus, imperialismus, šmelinářství
2. buržoazní hodnoty
3. společenské rozdíly, třídní systém, asociálové
4. fašismus, semitismus/sionismus
5. náboženství, fatalismus, pověry

¹³ 1. partisanship 2. realism 3. humanism 4. optimism 5. the typical, authenticity 6. accessibility, comprehensibility

6. násilí, zločiny, sex
7. chuligánství, zločinné chování
8. eskapismus, drogy, odcizení se
9. fantazie
10. rasismus, vykořisťování, kolonialismus, jakýkoliv útlak
11. sentimentální, romantické a kýčovité výrazy
12. apolitické, antipolitické nebo neutrální smýšlení
13. lhostejnost, rezignace, váhání, pasivita
14. individualismus
15. formalistické prvky, přístup „umění pro umění“¹⁴ (2009, s. 125–126)

Negativní motivy neodpovídaly kritériím socialistického realismu a byly u socialistického člověka považovány za nežádoucí, při popisování nesocialistických zemí byly ovšem užitečné a v tomto případě se mohl jakýkoliv negativní motiv proměnit v pozitivní (2009, s. 126). Šámal (2012) také uvádí, že i u nás existovalo povědomí o jednotlivých tématech či motivech, které byly buď nežádoucí, nebo preferované (s. 1108).

Co se týče negativních motivů, nejčastěji je zmiňován právě erotický obsah, ať už v literatuře pro dospělé nebo obzvláště v dětské literatuře. V knize *Slovo za slovem* se překladatelé dotýkají cenzury erotického materiálu a homosexuality (Rubáš 2012, s. 80, 151), stejně jako Šámal (2015), který zmiňuje, že erotika byla nejčastějším zdrojem „obav, odporu či přímo zákazu“ a že zmínky o „neobvyklých sexuálních praktikách“ a „jiném než heterosexuálním vztahu“ byly potlačovány – buď byly odstraněny, nebo zjemněny (s. 1185–1186). Debnárová (2014) jmenuje otevřeně sexuální obsah jako jednu z výjimek (spolu s náboženskými motivy) pro výrazný zásah do textu poté, co byl schválený (s. 247). Podle ní se také všeobecně vědělo, o čem se nesmí psát, i když nebyl

¹⁴ Positive motifs: 1. contemporariness, having relevance to present-day life 2. work ethos, readiness to learn 3. collective spirit, solidarity 4. active involvement, initiative, self-belief 5. loyalty to the party, the USSR and to socialism 6. peace 7. ‘positive hero’ of translated literature 8. educational usefulness 9. social criticism

Negative motifs: 1. capitalism, imperialism, profiteering 2. bourgeois values 3. social difference, class system, drop-outs 4. fascism, Semitism/Zionism 5. religion, fatalism, superstition 6. violence, crime, sex 7. hooliganism, criminal behaviour 8. escapism, drugs, alienation 9. fantasy 10. racism, exploitation, colonialism, oppression of any kind 11. sentimental, romantic and kitschy expressions 12. apolitical or anti-political or neutral thinking 13. indifference, resignation, hesitation, passivity 14. individualism 15. formalist elements, L’Art pour l’art-attitude

písemně formulovaný žádný seznam (s. 240). Rubáš (2012) uvádí, že se překladatelé a korektoři snažili jakýmkoliv způsobem vypořádat s politicky nebo společensky nevhodným obsahem, přičemž ve většině případů se jednalo o řešení v podobě opisu nebo výpustky nevhodné části (s. 15).

2. Kontextualizace spisovatelky a díla

2.1 Lucy Maud Montgomeryová

2.1.1 Život

Lucy Maud Montgomeryová (LMM) si od útlého věku až do své smrti psala deník, nabízí se nám tedy jedinečná příležitost zkoumat její život skrze její vlastní prožitky, i přesto, že LMM lze považovat za nespolehlivého vypravěče. Podle Hammilové (2006) začala LMM v roce 1919 své deníky upravovat a přepisovat s úmyslem je později zveřejnit, což dokazovalo, že si byla vědoma „své rostoucí hodnoty na literárním trhu“. Umožnila veřejnosti nahlédnout pouze do vybraných detailů svého života, čímž sama vytvářela svůj vlastní obraz. Kvůli tomu tak nesla částečnou vinu na tom, jak si ji veřejnost představovala (s. 658–659).

LMM se narodila v Cliftonu na Ostrově prince Edwarda (OPE) v Kanadě v roce 1874. Když jí byly dva roky, její matka zemřela a otec odjel do západní Kanady, kde se znovu oženil, a tak LMM vyrůstala u svých prarodičů ve vesnici Cavendish na OPE. Tam nacházela zábavu a útěchu v přírodě a knihách, začala také psát básně. Když dokončila školu v Cavendishi, studovala rok na Prince of Wales College v Charlottetownu, kde získala učitelskou licenci, dále v Halifaxu studovala rok literaturu na Dalhousie University, poté tři roky učila na školách na OPE. Během svého studia i práce učitelky LMM neustále psala a posílala své básně a povídky do různých časopisů a novin. Ve svých denících se LMM často zmiňuje o svých literárních úspěších i neúspěších, o platbách, které za svá díla dostala, i o své vášni ke psaní a touze uspět.

V roce 1898 se přestěhovala zpět za svou babičkou, která ovdověla. Toto období LMM těžce prožívala a často se uchýlovala k psaní. Jak 8. dubna 1898 napsala: „Moje práce je mi v těchto smutných dnech velikou útěchou“¹⁵ (Montgomery 1985, s. 220), a pak dále 31. prosince téhož roku: „Miluji svou práci. Jak dny ubíhají a mé další naděje a zájmy selhávají, jsem jí zcela pohlcená. Skoro vše, nad čím přemýšlím a co dělám, je podřízeno touze zlepšit se v psaní.

¹⁵ „My work is a great comfort to me in these sad days.”

Kvůli tomu studuji lidi a události, kvůli tomu přemýšlím a uvažuji a čtu“¹⁶ (Montgomery 1985, s. 243). V těchto i následujících letech psala převážně z finančních důvodů. 22. prosince 1900 LMM poznamenává, že konečně vydělává psaním tolik peněz, aby jí mohlo žít (s. 255). O pár měsíců později LMM zmiňuje v novinách v článku o literárních umělcích z OPE a označuje ji za „nejpřednější z mladých spisovatelů“ (s. 257). Básně LMM začalo zveřejňovat více a více nových časopisů a ona pilně pracovala na tom, aby se neustále zlepšovala a aby dosáhla svého snu – být spisovatelkou a získat v tomto oboru uznání. 23. srpna 1901 mluví LMM o příbězích, které píše. Píše pro mladé, ale vadí jí, že v příbězích musí být vždy nějaké ponaučení. Vysvětluje, že příběhy, které ráda píše a čte, jsou zábavné a dobrodružné a žádné ponaučení v sobě schované nemají, ale redaktoři nějaké ponaučení vyžadují (s. 263).

V letech 1901 a 1902 pracovala v novinách v Halifaxu, mimo korekturu a psaní pro noviny také dál pokračovala v psaní básní a příběhů. V tomto roce se její práce dostaly do několika předních časopisů a také začala být za příspěvky do časopisů mnohem lépe placena. Na konci roku 1903 rekapituluje rok, ve kterém dosáhla stabilního postavení ve svém oboru a vydělala 500 dolarů. Redaktoři si u ní příběhy začali objednávat a jistý redaktor po LMM žádal její podepsanou fotografii, lze tedy říct, že v tuto dobu byla už poměrně populární.

Období kolem *Anny ze Zeleného domu*

16. srpna 1907 LMM píše, že se splnil její sen – bostonské vydavatelství L.C. Page Co. se rozhodlo vydat její rukopis, který je později známý pod jménem *Anna ze Zeleného domu*. Práci na knize LMM popisuje jako „plnou lásky“, která ji nesmírně těšila. „Odhodila jsem „ponaučení“ a představy z „nedělní školy“ a udělala jsem ze svojí „Anny“ skutečnou lidskou dívku. Do kapitol jsem vložila spoustu ze svých vlastních dětských zážitků a snů“¹⁷ (s. 331). *Annu ze Zeleného domu* nejprve čtyři nakladatelství odmítla, po nějaké době se LMM rozhodla rukopis znovu poslat nějakému nakladatelství. L.C. Page Co. se rozhodlo jej vydat a hned si objednali druhý díl. LMM nabídli velmi špatnou smlouvu, ale ta ji ze

¹⁶ „How I love my work. I seem to grow more and more wrapped up in it as the days pass and other hopes and interests fail me. Nearly everything I think or do or say is subordinated to a desire to improve in my work. I study people and events for that, I think and speculate and read for that.”

¹⁷ „I cast “moral” and “Sunday School” ideals to the winds and made my “Anne” a real human girl. Many of my own childhood experiences and dreams were worked up into its chapters.”

strachu, že její knihu jinak nevydají, podepsala. Na podzim 1907 tedy začala psát druhý díl *Anny*. V červnu 1908 *Anna ze Zeleného domu* vyšla a recenze byly velmi pozitivní, brzy byla vydána podruhé, a tak nakladatel, který pravděpodobně pochopil, že *Anna* bude úspěšná, po LMM chtěl druhý díl co nejdříve.

V následujícím období má *Anna* opravdu velký úspěch a LMM se začíná setkávat s fanoušky, chodí jí od nich dopisy, redaktoři chtějí fotografie LMM a zajímají je okolnosti vzniku *Anny*, která už má páté vydání. LMM neustále dostává další a další dopisy od fanoušků a pozitivní recenze na *Annu*, v roce 1909 dokonce v uznávaném londýnském literárním časopise *Spectator*. Díky *Anně* začínají OPE navštěvovat turisté, kteří se snaží najít místa, která LMM ve své knize popsala. Jelikož příroda hrála v životě LMM vždy velmi důležitou roli, příroda hraje stejně důležitou roli i v knize.

1909 vyšel druhý díl *Anny* a za tento rok si LMM vydělala přes sedm tisíc dolarů, což byla na tu dobu ohromná suma peněz, ve stejném roce také vyšel první překlad *Anny* – švédský. Brzy po něm následoval překlad holandský a polský.

V roce 1911 babička LMM zemřela a LMM se provdala za presbyteriánského kazatele Ewena Macdonalda, se kterým se přestěhovala do Ontaria a o rok později se jí narodil první syn. V roce 1913 kvůli nátlaku svého nakladatele začala psát třetí díl *Anny*, který psát nechtěla. LMM prožívala těžce první světovou válku a také v roce 1914 porodila mrtvě narozeného syna. O rok později porodila dalšího syna, ve stejném roce vyšel třetí díl *Anny* a LMM se těšila, že vydáním tohoto dílu skončí platnost její smlouvy s nakladatelstvím, která byla více než nespravedlivá a nakladatelství ji okrádalo o velkou část peněz. V roce 1916 tak přešla k jinému nakladatelství, o rok později si najala právníka a zažalovala nakladatelství L.C. Page, se kterým vedla soudní spory až do roku 1928, kdy vyhrála. I přesto, že si LMM přála psát jiné knihy, nadále kvůli tlaku ze strany nakladatelství psala knihy o *Anně*, která už byla dospělá. 24. srpna 1920 LMM píše: „Začínám být označována jako „spisovatelka pro mladé“ a nic víc. Chci napsat knihu, která se zabývá dospělými, psychologickou studií života člověka“¹⁸ (Montgomery 1987, s. 390).

V roce 1921 LMM spočítala, že za dvacet pět let psaní vydělala zhruba sto tisíc dolarů, a to i přes mizernou smlouvu, kterou s nakladatelstvím L.C. Page

¹⁸ „I am becoming classed as a “writer for young people” and that only. I want to write a book dealing with grown-up creatures – a psychological study of one human being’s life.”

měla. LMM 6. ledna 1922 uznává: „Jsem slavná, už o tom není pochyb“¹⁹ (Montgomery 1992, s. 35). V dubnu 1925 LMM zjistila, že se prodalo přes milion kopií *Anny*. V tomto období napsala několik knih, které s *Annou* neměly nic společného.

V roce 1935 její manžel, který měl psychické problémy, odešel do důchodu a LMM se po patnácti letech vrátila k psaní knih o *Anně*. Ve stejném roce jí král Jiří V. udělil Řád britského impéria.

Druhá světová válka, stejně jako ta první, LMM hluboce zasáhla. Poslední roky života pro ni byly opravdu těžké a v dubnu roku 1942 LMM zemřela.

2.1.2 Význam

Za svého života napsala LMM stovky povídek a básní a také 20 knih (jedna další byla vydána posmrtně). Za její nejdůležitější tvorbu je považována série *Anny ze Zeleného domu*, která se dočkala celosvětového úspěchu.

Podle Hammilové (2006) o Montgomeryové i přes její ohromný úspěch veřejnost přemýšlela stále romanticky. Jelikož bylo ale její dílo spojováno s literaturou pro děti a pro dívky, která měla nižší postavení, a také jelikož pocházela z malého ostrova a byla ženou, nebyla tolik uznávaná jako její mužští kolegové (s. 662). *Anna* zůstala úspěšná až do dnešního dne a v posledních desetiletích začala Montgomeryová nabývat na významu, a to jak kulturním, tak akademickém (s. 670).

V roce 1993 byl na University of Prince Edward Island založen Institut L. M. Montgomeryové (L. M. Montgomery Institute), který podporuje výzkum života, díla a vlivu LMM a pořádá každé dva roky mezinárodní konference (v roce 2020 se bude konat již čtrnáctá konference). Tyto konference (ale nejen ony) podnítily vznik několika knih, sbírek esejí a dalších publikací zaměřených na LMM a její dílo.²⁰ Odborníci na LMM také vydali knihy skládající se z dopisů, které LMM posílala svým přátelům, a také pět dílů vybraných deníků LMM a od roku 2012 postupně publikují kompletní deníky LMM. Lze tedy usoudit, že akademický zájem o LMM je veliký. Jak píše Garnerová (2013):

¹⁹ „I am famous–no longer is there any doubt of it.”

²⁰ Kompletní přehled publikací, jejichž předmětem zkoumání je LMM a její dílo, se snaží poskytnout webová stránka L.M. Montgomery Online.

Nedávné reakce na *Annu* řeší následující otázky a mnoho dalších. Je Anna dobrodružný román, bildungsroman nebo pohádka? Do jaké míry kniha odráží dětství Montgomeryové a historickou komunitu v Cavendishi, který se stal v Anně vesnicí Avonlea? Kolik reality se nachází ve fikci, kterou Montgomeryová napsala? Jak konzervativní nebo nostalgická je Montgomeryová? Co může člověk vyvodit z moralizování v Anně, zobrazení rodiny nebo z pocty, které se v knihách těší přátelství mezi ženami? Do jaké míry je Montgomeryová ovlivněná „první vlnou feminismu“? Proč kniha v dnešní době stále přitahuje čtenáře? Jak mění Anna jejich životy?²¹

(s. 63–64)

Dům LMM v Ontariu a také několik oblastí na OPE byly prohlášeny za kanadská národní historická místa a Montgomeryová samotná za osobu národního historického významu. Ostrov prince Edwarda každoročně navštěvují davy čtenářů z celého světa. Série knih o *Anně* se dočkala sedmnácti filmových adaptací, šesti rádiových adaptací (z nichž jedna byla slovenská), několika divadelních představení a šesti seriálových adaptací, z nichž poslední seriál byl vysílán v letech 2017–2019 a přivedl k *Anně* vlnu nových čtenářů.

2.2 *Anna ze Zeleného domu*

2.2.1 Obsah

Knihy vypráví o Anně Shirleyové, sirotkovi, který se omylem dostane ke dvěma postarším sourozencům, Matthewovi a Marille Cuthbertovým, kteří si chtěli adoptovat chlapce. Nakonec se rozhodnou si Annu nechat a ona tak může vyrůstat v jejich Zeleném domě ve vesnici Avonlea na Ostrově prince Edwarda. Anně je na začátku knihy jedenáct let, je zrzavá (což je zdroj mnoha jejích strastí),

²¹ „Recent responses to Anne address the following issues and many more. Is Anne a romance, a bildungsroman, or a fairy tale? To what extent does the novel reflect Montgomery’s own childhood and the historical community of Cavendish that became the Avonlea of the Anne books? Just how much realism is there in Montgomery’s fiction? How conservative, even nostalgic, is Montgomery? What can one conclude about the moralizing in Anne, the portrayal of family, or Montgomery’s privileging of female friendship? To what extent is Montgomery influenced by “first-wave feminism”? Why does the novel still appeal to a modern readership? How does Anne transform lives?”

inteligentní, optimistická, hovorná a klade veliký důraz na svou ohromnou představitost. Kniha provází Annu životem v Avonlea, který je plný dobrodružství, přátelství (obzvláště s Dianou Barryovou), ale i strastí. V šestnácti letech Anna odchází na Královninu akademii, kde získává učitelskou způsobilost. Matthew zemře a Anna se rozhodne nejit na vysokou školu a místo toho zůstat v Zeleném domě a pomoci Marille. Knihu provází témata přírody, představitosti, radosti ze života, přátelství a rodiny.

2.2.2 Popularita ve světě

Anna získala ve světě nevídanou popularitu. LMM sama se sama podivovala, že i přesto, že doufala pouze v to, že se kniha bude líbit náctiletým dívkám, jí píše dopisy dospělí, muži i ženy, mladí i staří, prarodiče i studenti vysokých škol. Zmiňuje také devatenáctiletého chlapce, který jí před tím, než odejde na frontu, chtěl napsat, co pro něj *Anna* znamenala. (Montgomery 1974, s. 76).

Podle Åsy Warnqvistové (2013) je *Anna* ve Švédsku nejznámější a nejvlivnější zahraniční knihou pro mladé. Kniha vyšla poprvé v roce 1909 a neustále se vydává a Warnqvistová dodává, že jen málo zahraničních knih pro mladé je ve Švédsku konzistentně populární už přes sto let, a ještě méně z nich má ženu jako hlavní postavu (s. 229). Nevídané popularity se *Anna* také dočkala mimo jiné v Polsku a Japonsku, kde, jak říká Yoshiko Akamatsuová (2013) se *Anna* od roku 1952 neustále vydává, kde všechny školy a knihovny mají kopie této knihy a kde, i pokud ji děti nečetly, *Annu* všichni znají díky populárnímu animovanému seriálu z roku 1979 (s. 216). Překvapivá může být popularita *Anny* v Iránu. Samigorgandroodi (2013), který učil na univerzitách v Iránu, *Annu* zahrnul do svých literárních předmětů, „protože Irán tuto knihu miluje“ (s. 182).

Epperlyová (2013) shrnuje důvod, proč ještě pořád lidé *Annu* čtou a studují – protože to, co v ní Montgomeryová popisuje, se dotýká něčeho hlubokého v nás, a také protože při každém čtení čtenáři objevují nové významy skryté v knize (s. 35–36).

2.3 Česká a slovenská vydání knihy

Podle Databáze knih *Anna* na území České a Slovenské republiky vyšla v tištěné podobě celkem sedmnáctkrát, a to jedenáctkrát slovensky a šestkrát česky. V bibliografické databázi Národní knihovny České republiky má Lucy Maud Montgomeryová 30 záznamů, a to včetně převyprávění této knihy a dalších dílů cyklu. Slovenská národní knihovna uvádí slovenských vydání třináct, dvě vydání zmíněné Databází knih chybí a udává čtyři jiné. I když se tato práce zaměřuje na české překladové verze *Anny*, vzhledem k naší společné historii je třeba se krátce zmínit i o slovenských vydáních.

Kvůli časové prodlevě je složité zjistit, co motivovalo Mladé letá k tomu, aby na konci padesátých let vydali *Annu ze Zeleného domu*. Můžeme ale předpokládat, že vydání *Anny* bylo součástí snahy umožnit slovenským čtenářům přístup k nejlepším světovým klasickým dílům.²²

(Otrísalová 2012, s. 171)

Přehled vydání:

Slovenská vydání:

Údaje opatřené znakem • jsou uvedeny v Databázi knih, ale Slovenská národní knihovna je neuvádí; údaje opatřené znakem * jsou uvedené v Slovenské národní knihovně, ale ne v Databázi knih.

Rok vydání	Nakladatelství	Překladatel
1959	Mladé letá	Jozef Šimo
1964	Mladé letá	Jozef Šimo
1969•	Mladé letá	Jozef Šimo
1972	Mladé letá	Jozef Šimo
1975•	Mladé letá	Jozef Šimo

²² „With the lapse of time, it is difficult to ascertain what motivated Mladé letá to publish Anne of Green Gables in the late 1950s. however, it may be assumed that the book’s publication was part of a larger endeavor to make the greatest works of the world’s classics available to Slovak readers.”

1985	Mladé letá	Jozef Šimo
1991	Mladé letá	Jozef Šimo
1994	Mladé letá	Jozef Šimo
1996*	Mladé letá	Jozef Šimo
2002*	Mladé letá	Jozef Šimo
2004*	Mladé letá	Jozef Šimo
2008*	Mladé letá	Jozef Šimo
2011	Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá	Jozef Šimo
2015	Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá	Jozef Šimo
2019	Slovart	Beáta Mihalkovičová

(Databáze knih, SNK)

Můžeme vidět, že až do roku 2019 se znovu a znovu vydával překlad Jozefa Šima, pouze s různými úpravami politickými (ve vydáních z doby komunismu se vyskytují větší či menší cenzurní zásahy do textu) nebo stylistickými. Překlady Jozefa Šima jsou také opatřeny informacemi o tom, jak vyslovovat cizí jména a názvy. Můžeme si všimnout, že *Anna* byla vydávána každých pár let, to může svědčit o její popularitě.

Česká vydání:

Rok vydání	Nakladatelství	Překladatel
1982	Albatros	Libuše Nová
1993	Albatros	Alena Benešová
1995	JEVA, Papyrus	Milena Poláčková
2017	Československý spisovatel	Alena Benešová
2017	Albatros	Milena Poláčková
2018	Albatros	Milena Poláčková

(Databáze knih, NK ČR)

První české vydání vyšlo 23 let po prvním slovenském vydání, do té doby tedy čeští čtenáři četli slovenskou verzi. V tomto prvním českém vydání z roku 1982 se uvádí, že bylo přeloženo z anglického originálu. Katarína Grozaničová (2014)

porovnává ve svém článku zásahy do textu ve slovenském a českém překladu a upozorňuje, že „[z]a povšimnutie stojí aj štruktúra českých a slovenských viet, ktorá sa očividne podobá“ (s. 54). Po srovnání náhodných pasáží z českého vydání z roku 1982 a slovenského vydání z roku 1985 se domnívám, že první české vydání nebylo přeloženo z anglického originálu, ale ze slovenštiny. Dále jsem po srovnání překladů z roků 1982 a 1993 zjistila, že se jedná o obsahově naprosto totožné knihy, překlad z roku 1993 má pouze mírně odlišný obal a uvádí, že jej „přeložila a upravila Alena Benešová“ (zmínka o úpravě je uvedena, protože se ve vydání z roku 1982 objevují cenzurní zásahy, které jsou ve vydání z roku 1993 ponechány). Nejprve jsem předpokládala, že vzhledem k režimu mohla Libuše Nová Aleně Benešové poskytnout své jméno a tzv. „pokrýt“ její překlad. Tento předpoklad se mi nepodařilo potvrdit, jelikož jméno ani jedné není uvedeno v obsáhlém soupisu zamlčovaných překladů a obě v osmdesátých letech překládaly knihy, které se vydávaly, Alena Benešová byla dokonce v Albatrosu redaktorkou. Soupis samozřejmě neobsahuje jména všech pokrývačů, a jelikož knihy byly vydány před poměrně dlouhou dobou a v Albatrosu už pravděpodobně nepracuje nikdo, kdo by mi mohl poskytnout jakékoliv informace, můžeme pouze spekulovat o tom, co se stalo a kdo je autorem překladu.

Krátce jsem také srovnala vydání překladu Benešové (1993 a 2017), a také vydání překladu Poláčkové (1995, 2017 a 2018). Překlad Benešové z roku 2017 se liší převážně v drobných stylistických změnách (např. nahrazením „starších“ slov „novějšími“: Já se rozpláču! (1993, s. 21) – Já se rozbrečím! (2017, s. 35)) ve snaze jazyk částečně aktualizovat. Dále jsem porovnávala překlad Poláčkové z roku 1995 a 2018, tam se jedná o změny opravdu značné. Pouze v první kapitole (12 stran (1995), 14 stran (2018) se nachází přes 100 změn, což je stejný počet změn, které jsem v překladech Benešové našla ve třech kapitolách. Nejedná se také pouze o snahu o aktualizaci jazyka (která samozřejmě přítomná je), ale jde poznat, že byl překlad znovu alespoň do nějaké míry konzultován s originálem a věty v překladu 2018 se snaží být věrnější a více kopírovat strukturu originálu. Překlad 1995 také obsahuje mnoho slov s prvky obecné češtiny (umeju, nedělejte nic takovýho, hezkýho roztomilýho chlapce, atd.), které byly ve většině případů upraveny do spisovné podoby. V překladu z roku 1993 se také často objevovaly geografické názvy v angličtině (Nova Scotia, New Brunswick), ty byly opraveny na oficiální české názvy; v překladu se také nachází chybný překlad anglického

„buggy“, který byl přeložený jako „bugina“. Tato chyba je v překladu 2018 opravena, zůstala ovšem na straně 252 – „Anna s Dianou měly jet do White Sands s Jane Andrewsovou a jejím bratrem Billym v bugině“. Vydání 2017 se od toho z 2018 liší opět drobnými stylistickými úpravami. Obě tato vydání obsahují ediční poznámku, která se týká faktu, že tato vydání jsou nezkrácená, na rozdíl od vydání z roku 1982 (a 1993), ve kterém chybí několik kapitol a pasáží týkající se náboženství. Vydání z roku 2017 také obsahuje doslov od Mileny Šubrtové.

3. Změny v *Anně ze Zeleného domu*

3.1 Metodologie

Pro analýzu jsem si vybrala úplně první a momentálně poslední české vydání knihy. Nejprve jsem překlad Libuše Nové (dále jen LN) z roku 1982 srovnala s originálem a zapisovala změny v překladu oproti originálu, poté jsem překlad Mileny Poláčkové (dále jen MP) z roku 2018 porovnávala s překladem LN a při případných nesrovnalostech jsem oba překlady srovnala s originálem. Předem jsem si nestanovila žádné kategorie změn, na které bych se chtěla zaměřit, pouze jsem zapisovala změny, ke kterým dochází.

Touto analýzou jsem zjistila, že v překladu LN dochází k výrazným zásahům do textu, při kterých jsou odstraňovány věty, odstavce i celé kapitoly, a to konkrétně kapitoly 21, 22, 28 a 33. Při hledání teoretických materiálů jsem se tedy zaměřila také na překlad dětské literatury v socialistických zemích, abych zjistila motivaci k těmto změnám.

Na základě teoretických poznatků jsem snažila vypsané příklady utřídít do několika kategorií, podle počtu příkladů jsem se nakonec rozhodla ve své práci uvést tyto kategorie: zásahy týkající se politiky a ideologie, zásahy týkající se náboženství a pověrčivosti, výchovné zásahy, zásahy odstraňující cizí prvky a zásahy s ohledem na čtenářskou zdatnost. Několik kategorií je vzájemně propojených, například kategorie náboženství a pověrčivosti by mohla spadat pod kategorii politiky a ideologie, ovšem zásahů týkajících se náboženství bylo v překladu LN takové množství, že jsem se rozhodla uvést ji jako samostatnou kategorii. Kategorie dále rozdělují na několik podkategorií. Každou kategorii uvádím popisem.

Veškeré zařazení do kategorií bylo provedeno pouze na základě četby odborných materiálů a mých domněnek. U mnohých příkladů nebylo možné motivaci ke změně určit a u velkého množství příkladů se nabízí několik možností vysvětlení změny, je tedy možné je zařadit hned do několika kategorií.

Při analýze překladů jsem našla přes sedm set příkladů drobnějších či závažnějších změn, vzhledem k délce bakalářské práce jsem se rozhodla v každé kategorii uvést deset příkladů, které do ní spadají. V tabulce příkladů je uvedeno nejprve číslo příslušné kapitoly (Kap.), kvůli několika chybějícím kapitolám se u čísla kapitoly objevuje za lomítkem číslo jiné, kterým je v překladu LN kapitola označena. Dále následuje příklad v originálním znění, poté v překladu LN a nakonec v překladu MP. Na konci pasáží v příslušném jazyce či překladu je v závorce uvedeno číslo strany v konkrétní knize. Pod tabulkou se snažím popsat změnu, ke které došlo, úsek se změnou je označený tučně.

3.2 Zásahy odstraňující cizí prvky

Podle Klingberga jsou jedním z hlavních důvodů pro změny v textu odkazy na kulturně specifické prvky, těmi myslí například rostliny typické pro prostředí, zmínky o politice, citace z knih apod. Ptá se, jestli by prvky měly být domestikovány nebo jakou míru vysvětlení cílový čtenář potřebuje. Ať už dětští čtenáři čtou text pocházející z cizí, nebo z jejich vlastní kultury, vždy naráží na prvky, kterým nerozumí a musí si najít strategie, jak se s nimi vypořádat (O'Sullivan 2005, s. 80–82).

Ke změnám v textu kvůli cizím prvkům dochází především v překladu LN. Nejsou odstraněny všechny prvky cizosti, čtenář chápe, že se příběh odehrává v jiné zemi, často ovšem dochází k jejich vypuštění nebo k domestikaci. Zásahy tohoto typu v českých překladech *Anny* nejsou ojedinělým případem. Warnqvistová (2014) uvádí, že se švédská překladatelka *Anny* rozhodla text upravit tak, aby seděl do kontextu Švédska, přizpůsobila tedy názvy květin, jídel a narážky na literární díla na takové, které sedí do švédského prostředí, ponechala ale většinu kanadských názvů a jmen (s. 232). Jména jsou ve většině případů v překladu LN domestikována, co se týče překladu MP, jména bývají ponechána v originálním znění, některá ale překladatelka domestikuje (Matthew – Matouš, Sara – Sára, Katie – Katka, Rachel – Ráchel).

3.2.1 Vypuštění

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
0	The good stars met in your horoscope, Made you of spirit and fire and dew. Browning	-	-

Hned v úvodu knihy se nachází citát z básně od Roberta Browninga. Tento citát vynechávají oba překlady. V knize se nachází také několik dalších krátkých citátů z různých děl anglofonní literatury, ty LN většinou vypouští a MP překládá.

8	Marilla was as fond of morals as the Duchess in Wonderland , and was firmly convinced that one should be tacked on to every remark made to a child who was being brought up. (76–77)	Marie ráda udílela mravní ponaučení. Byla přesvědčená, že je nutné, aby ke každé větě, kterou dítěti poví, připojila nějaké výchovné ponaučení. (47)	Marilla velmi dbala na mravní ponaučení a byla pevně přesvědčená, že se musí dítěti vštěpovat při každé sebemenší příležitosti. (61)
---	---	---	---

Oba překlady zde vypouští odkaz na vévodkyni z *Alenky v říši divů*.

18	At first glance it might not seem that the decision of a certain Canadian Premier to include Prince Edward Island in a political tour could have much or anything to do with the fortunes of little Anne Shirley	Na první pohled se zdá nepochopitelné, že by rozhodnutí jistého ministerského předsedy zahrnout tento okres do své politické okružní cesty mohlo mít něco společného s osudem malé Anny Shirleyové	Na první pohled by se zdálo, že rozhodnutí kanadského premiéra zahrnout do svého politického turné také ostrov prince Edwarda nemůže mít s osudy malé Anny Shirleyové ze Zeleného domu nic
----	---	---	---

	at Green Gables. (176)	v Zeleném domě. (108)	společného. (137)
--	---------------------------	--------------------------	----------------------

Překlad MP uvádí název ostrova i o jakého premiéra se jedná, oboje LN vypouští, snad ve snaze přiblížit čtenáři prostředí knihy.

20	and when the time came to go home we marched in procession down the road, two by two, with our bouquets and wreaths, singing “ My Home on the Hill ”. (203)	A když jsme se všichni vraceli domů, pochodovali jsme po silnici a zpívali. (124–125)	A když nastal čas jít domů, utvořily jsme dvojice, vzaly kytice a věnečky a po cestě zpívaly „ Můj domek na stráni ”. (158)
----	---	---	---

MP překládá název anglické křesťanské písně doslovně, LN název písně vypouští. LN také text zjednodušuje, možná s ohledem na čtenářskou zdatnost.

24/ 22	I wish you could have been there to hear me recite “ Mary, Queen of Scots ”. (239)	To byste koukala, jak mi to šlo! (134)	Škoda, že jste tam nemohla být, abyste mě slyšela, jak přednáším „ Marii, královnu skotskou ”. (184)
-----------	--	--	---

MP opět název básně překládá, LN ho vypouští a překládá větu volněji.

3.2.2 Domestikace

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
2	several feet above their heads (24)	víc jak metr nad jejich hlavami (14)	několik stop nad jejich hlavami (20)

LN se rozhoduje v tomto případě míry domestikovat, je ovšem nekonzistentní a v průběhu celé knihy střídá metrický a imperiální systém, v jednom případě používá i ruské funty. MP se rozhodla ponechat imperiální systém.

12	<p>pink and blue and white columbines and lilac-tinted Bouncing Bets; clumps of southern wood and ribbon grass and mint; purple Adam-and-Eve, daffodils, and masses of sweet clover white with its delicate, fragrant, feathery sprays; scarlet lightning that shot its fiery lances over prim white musk-flowers;</p> <p>(179–180)</p>	<p>Pestřily se zde růžové, modré i bílé kolombíny a nafialovělé levandule; brčál, rezeda a máta, purpurové begónie, žluté řeřichy a kopečky ozdobného jetelíčku se bělaly mezi něžnými vonnými snítkami; šarlatová červeň slunečního svitu vystřelovala ohnivé jazyky na listy líbezných bílých muškátů.</p> <p>(69)</p>	<p>modré, bílé a růžové orlíčky a fialkové mydlice, trsy pelyňku a lesknice a máty, fialové orchideje, žluté narcisy, spousta ozdobného bílého jetele s jemnými voňavými snítkami, ohnivě červené kohoutky, jejichž barva ještě víc vynikala na pozadí sněhobílého slézu.</p> <p>(89)</p>
----	---	--	---

Při překladu květin nastává problém, protože mnoho z nich nemá český název nebo je těžké dohledat jejich oficiální anglický název, jelikož LMM často používá neoficiální názvy květin. MP se snaží hledat co nejpřesnější české ekvivalenty, i když ne vždy se jí to daří. Oproti tomu LN většinou na botanickou přesnost nedbá a volí květiny, které jsou pro českého čtenáře známější.

12	<p>Diana is going to teach me to sing a song called “Nelly in the Hazel Dell”.</p> <p>(115)</p>	<p>Diana mě naučila zpívat písničku, která se jmenuje Holka modrooká, nesedávej u potoka.</p>	<p>A taky mě naučí písničku! Nelly z Hájku.</p> <p>(90)</p>
----	--	--	--

		(70)	
--	--	------	--

Originál opět odkazuje na anglickou píseň, jejíž název MP překládá, LN tentokrát píseň nevypouští ale domestikuje ji.

15	Gilbert took from his desk a little pink candy heart with a gold motto on it, 'You're sweet', and slipped it under the curve of Anne's arm. (148–149)	vytáhl Gilbert Blythe z lavice malé růžové perníkové srdíčko se zlatým nápisem <i>Jsi roztomilá</i> a vsunul je pod Anninu ruku. (91)	vytáhl Gilbert z lavice malé růžové cukrové srdíčko se zlatým nápisem "Jsi sladká" a zastrčil je za okraj Annina rukávu. (116)
----	---	---	--

V tomto případě LN domestikuje materiál, ze kterého je srdíčko vyrobeno, zatímco MP ponechává cizí prvek. LN také ve zbytku knihy mění některá jídla či pití, možná s úmyslem prvky více domestikovat.

29/26	Madame Selitsky (292)	Paní Selitská (159)	Madame Selitsky (224)
-------	---------------------------------	-------------------------------	---------------------------------

Při překladu jména operní pěvkyně, která v knize vystupuje, se MP rozhodla jméno zachovat v jeho cizí podobě, naopak LN domestikuje jak oslovení tak příjmení.

3.3 Zásahy týkající se politiky a ideologie

Zásahy z politických a ideologických důvodů se týkají pouze překladu LN z roku 1982. Grozaničová (2014) si při své analýze slovenské verze *Anny* všimla, že pokud bylo složité nežádoucí pasáže upravit, byly často vynechány (s. 47). Podle ní byly ve slovenské verzi vyškrtnuty například pozitivní zmínky o Američanech – jako příklad uvádí několik upravených částí v kapitole 22, v českém překladu byla ale tato kapitola celá vyškrtnutá (s. 52). Toho si také všimá a dodává, že

oproti změnám v českém překladu nejsou ty ve slovenském překladu tolik závažné (s. 54).

Změny se netýkaly pouze odstraňování textu, ale ideologie byla podpořena i přidáváním textu. Tyto změny jsem většinou zahrnula do kategorie výchovných změn, která je často úzce spojená s kategorií změn z důvodů ideologických. Politika samotná je v knize zmiňována pouze zřídka. Některé z ostatních podkategorií, jako například představivost a ambice, hrají v knize větší roli. Kromě drobnějších úprav textu také dochází k vypuštění celé kapitoly, a to kapitoly 33, která pojednává o americkém koncertu v hotelu a zobrazuje bohatství a luxus, po kterém dívky touží.

3.3.1 Zmínky o zahraničí

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
13	A seafaring uncle had given it to her mother (122)	Jistý muž, který procestoval skoro všechna moře, ji odněkud přivezl její matce (75)	Její matka tu brož dostala od jakéhosi strýce, který se plavil po moři (96)

LN zmínku o cestování nevypouští úplně, ale zbavuje se rodinné vazby na cestovatele a mění ho ze strýce na nějakého cizího muže. Dále v překladu LN často chybí zmínky o cizích zemích.

3.3.2 Třídní rozdíly a bohatství

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
10	Take this chair, Marilla; it's easier than the one you've got; I just keep that for the hired boy to sit on. (97)	-	Sedněte si tamhle na tu židli, Marillo, ta je pohodlnější. Tuhle tady mám jen pro toho chlapce, co si najímáme na práci. (77)

Vypuštění této věty v překladu LN může být motivováno tím, že zobrazuje třídní rozdíly. V překladu LN bývají vynechávány věty, které mluví o chudých chlapcích, které si rodiny najímaly na pomoc na farmě.

14	Diana and I made necklaces of roseberries but what are roseberries compared to amethysts? So I took the brooch. (127)	-	Dělaly jsme si s Dianou náhrdelníky ze šípků, ale copak se dají šípky srovnávat s ametysty? Tak jsem tu brož vzala. (100)
----	--	---	--

Anna v tomto příkladu vyzdvihuje drahé šperky, tím zároveň i bohatství, což nebylo z ideologického hlediska žádoucí, věta tedy v překladu LN chybí.

29 /26	The two little country girls were rather abashed by the splendour of the parlour, where Miss Barry left them when she went to see about dinner. (289)	-	Obě malé venkovanky žasly nad nádherou přijímacího pokoje, kde je slečna Barryová usadila, než odešla zařídit oběd. (222)
-----------	--	---	--

V překladu LN jsou často zmínky o bohatství slečny Barryové vynechávány, například tato věta, která se uvádí, že dívky jsou z venkova a takto přepychovou místnost neznají.

30/ 27	and she says it was a dazzling sight to see the electric lights and the flowers and all the lady guests in such	a říká, že to bylo <i>ohromné</i> : elektrické světlo a květiny a spousta lidí. (167)	a říkala, že je to nádhera, všude elektrická světla a květiny a dámy v krásných šatech. Jane
-----------	---	--	--

	beautiful dresses. Jane says it was her first glimpse into high life and she'll never forget it to her dying day. (308)		říkala, že to bylo její první setkání s životem vyšší společnosti a že na to do smrti nezapomene. (235)
--	---	--	---

LN vypouští poznámku o „životě vyšší společnosti“ (jak překládá MP), zároveň se také vyhýbá popisu dam v krásných šatech a radši je generalizuje na „spoustu lidí“.

34(30)	A wealthy manufacturer of New Brunswick had died and left part of his fortune to endow a large number of scholarships to be distributed among the various high schools and academies of the Maritime Provinces, according to their respective standings. There had been much doubt whether one would be allotted to Queen's, but the matter was settled at last, and at the end of the year the graduate who made the highest mark in English and	Večer Anna dlouho nemohla usnout. (183)	V Novém Brunšviku zemřel jakýsi bohatý továrník a část své pozůstalosti věnoval na větší množství stipendií, která se rozdělila mezi střední školy v provincii podle jejich zásluh. O tom, zda jedno stipendium dostane i Královská akademie, se dlouho diskutovalo, nakonec však bylo rozhodnuto, že stipendium vyhraje ten student, který dosáhne na konci školního roku nejlepšího prospěchu v angličtině a anglické literatuře – dvě stě padesát dolarů ročně po
--------	---	--	--

	<p>English Literature would win the scholarship – two hundred and fifty dollars a year for four years at Redmond College. No wonder that Anne went to bed that night with tingling cheeks! (348–349)</p>		<p>čtyři roky na studium v Redmondské koleji. Není divu, že šla Anna ten den spát s rozpálenými tvářemi! (266)</p>
--	--	--	--

Z této dlouhé pasáže v překladu LN zbylo pouze několik slov. Popis bohatého majitele továrny, který se rozhodl věnovat své peníze na stipendia pro studenty patrně nebyl považován za vhodný. Zároveň se LN vypuštěním této věty také zbavuje cizích prvků – geografických názvů, cizí měny a školních předmětů jako anglická literatura.

3.3.3 Politika

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
18	<p>It was in January the Premier came, to address his loyal supporters and such of his non-supporters as chose to be present at the monster mass meeting held in Charlottetown. (176)</p>	<p>V lednu přijel ministerský předseda, aby řečnil před svými přívrženci na velkém shromáždění v Charlottetownu. (108)</p>	<p>Premiér přijel v lednu promluvit ke svým politickým stoupencům i odpůrcům, kteří přišli na velké shromáždění v Charlottetownu. (137)</p>

Vzhledem k politické situaci, ve které překlad LN vznikl, je pochopitelné, že v něm chybí poznámka o odpůrcích premiéra.

25 /23	<p>the Cuthberts always had gone to William Blair's; it was almost as much a matter of conscience with them as to attend the Presbyterian church and vote Conservative. But William Blair's two daughters frequently waited on customers there and Matthew held them in absolute dread.</p> <p>(245)</p>	<p>Cuthbertovi sice pravidelně nakupovali u Blaira, jenomže tam často pomáhaly prodávat dvě Blairovy dcery, a těch se Matěj jaksí ostýchal.</p> <p>(138)</p>	<p>Cuthbertovi vždycky nakupovali u Blairů. Bylo to zažitým zvykem stejně jako chodit do presbyteriánského kostela a volit konzervativce. Ale v Blairově krámku vždycky obsluhovaly zákazníky Blairovy dcery a Matouš před nimi měl posvátnou hrůzu.</p> <p>(189)</p>
-----------	---	--	--

Také v tomto případě byla nevhodná pasáž odstraněna, tato se týká nejen politiky, ale zmiňuje i víru – další nežádoucí téma.

3.3.4 Představivost, ambice

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
35 /31	<p>In the Academy Anne gradually drew a little circle of friends about her, thoughtful, imaginative, ambitious students like herself.</p> <p>(351–352)</p>	<p>Na akademii přibyli Anně noví přátelé. -</p> <p>185</p>	<p>Anna si postupně v akademii našla svůj okruh přátel – přemýšlivé, ambiciózní studenty s fantazií, jako byla ona sama.</p> <p>(268)</p>

LN generalizuje a zkracuje obsah původní věty, vypouští tak popis ambiciózních mladých lidí s představivostí.

36/ 32	For we pay a price for everything we get or take in this world; and although ambitions are well worth having, they are not to be cheaply won, but exact their dues of work and self-denial, anxiety and discouragement. (356)	-	Za všechno, co si člověk od tohoto světa vezme, totiž zaplatí daň. A protože ambice stojí za to, nejsou zadarmo. Vyžadují svůj díl práce, odříkání, úzkosti, a zoufalství. (271)
-----------	--	---	---

Tato část poukazuje na fakt, že by jedinec měl mít vysoké ambice a vlastní pílí jich dosáhnout. To však nebylo v souladu s ideologií socialismu, kde měli všichni pracovat společně, aby se měli stejně dobře, proto překlad LN celou větu vynechává.

3.4 Zásahy týkající se náboženství a pověřivosti

Kategorie náboženství a pověřivosti je kategorie, která obsahuje (ze strany překladu LN) nejvíce výpustek. To není překvapivé, vzhledem k tomu, že státní ideologie byla nakloněna ateismu. Téma náboženství nenápadně provází celou knihu. LMM patřila k Presbyteriánské církvi a později si vzala pastora, k duchovním věcem tedy měla blízko. V její době bylo přirozené patřit do církve a věřit v Boha, proto také všechny její postavy věří a navštěvují v neděli křesťanské společenství, chodí na modlitební setkání a zmiňují Boha ve svých konverzacích. Překlad LN nevypouští veškeré zmínky o náboženství, některé ponechává (například zažité fráze nebo konverzaci, ve které se Anna ptá, proč i ženy nemohou být farářky), většinou je ale vypouští nebo nahrazuje. Tyto změny se mohou týkat jediného slova nebo i celého odstavce. Na několika místech se překlad LN snaží víru zlehčovat. Často jsou také vynechávány zmínky o nadpřirozených věcech – kouzlech, duších nebo čarování.

V této kategorii dochází k vypouštění několika celých kapitol, a to kapitoly 21, která se rozebírá nahrazení starého pastora, možné kandidáty a vybraného nového pastora. Anna se také podivuje nad tím, jak radostná věc může křesťanství být. Dále chybí kapitola 22, kde Anna popisuje své nové přátelství s manželkou pastora, kterou velice obdivuje. Chybí i kapitola 28, ve které Anna leží v loďce a hraje, že je mrtvá postava z básně a nechává se unášet proudem. Loďka se začne potápět a Anna se modlí. V této kapitole také dochází k zásadní scéně mezi Annou a spolužákem Gilbertem Blythem, ale jelikož je celá kapitola vynechána, scéna chybí a všechny pozdější odkazy na ni také. Kapitulu by bylo pravděpodobně možné ponechat s vypuštěnými náboženskými pasážemi, ale je možné, že Annino chování se zdálo být příliš nebezpečné, a proto byla kapitola vynechána také z výchovných důvodů.

Co se týče překladu MP, ta většinou zmínky o náboženství nebo pověřivosti nijak nemění, v jejím překladu se ovšem může zdát, že chybí určitá úcta k Bohu, kterou LMM a postavy cítí – například proto, že MP na několika místech uvádí slovo Bůh s malým písmenem.

Všechny tyto zásahy jsou propojené s kategorií změn z důvodů ideologických.

3.4.1 Vypuštění

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
7	God always wants little girls to say their prayers. Don't you know who God is, Anne? (67)	-	Bůh přece chce, aby se malá děvčátka modlila. Víš, kdo je Bůh, Anno? (53)

V této kapitole učí Marilla Annu se modlit, a i když je kapitola ponechána, velká část v překladu LN chybí, například tyto dvě věty, které naznačují, že modlit se je správné.

8	<p>But she wanted to be blessed, too, so she just crept shyly up on the outside of the crowd, hoping nobody would notice her – except Him. I'm sure I know just how she felt. Her heart must have beat and her hands must have got cold like mine did when I asked you if I could stay. She was afraid he mightn't notice her. But it's likely He did, don't you think? I've been trying to imagine it all out – her edging a little nearer all the time until she was quite close to Him; and then He would look at her and put His hand on her hair and oh, such a thrill of joy as would run over her!</p> <p>(74–75)</p>	<p>Umím si přesně představit, co cítila. Srdce jí bušilo a ruce měla studené jako já, když jsem se vás ptala, jestli u vás můžu zůstat. Bála se... To všechno jsem si snažila představit.</p> <p>(46)</p>	<p>Ale chce taky požehnání, tak se tam jen plaše vplížila, stojí v koutě a doufá, že si jí nikdo nevšimne – kromě Něho. Já vím, jak jí bylo. Tlouklo jí srdce a ruce měla studené zrovna jako já, když jsem se vás ptala, jestli tu můžu zůstat. Bála se, že ani On si jí nevšimne. Ale On si jí všiml, vidíte? Zkoušela jsem si to všechno představit – jak postupuje pomaličku blíž, až úplně k němu – a On si jí všimne a pohladí ji po vlasech – a ona ucítí takovou radost!</p> <p>(59–60)</p>
---	---	---	--

Anna se dívá na obraz, kde Kristus žehná dětem a mluví o něm. Část této promluvy v překladu LN zůstává, velká část je ale vynechána, a to hlavně věty, které mluví o Ježíši pozitivně.

16	but when I carried it in I was imagining I was a nun – of course I'm a Protestant but I imagined I was a Catholic – taking the veil to bury a broken heart in cloistered seclusion; (160)	ale když jsem jídlo odnášela, představovala jsem si, že jsem jeptiška vstupující do kláštera, aby tam pohřbila své zložené srdce. (98)	ale jak jsem to nesla, představovala jsem si, že jsem jeptiška – já jsem tedy samozřejmě protestantka, ale v tu chvíli jsem si představila, že jsem katolička , že jsem jeptiška, co chce v osamění pohřbít své zložené srdce (125)
----	--	---	--

Kvůli Annině veliké představivosti byla tato pasáž pravděpodobně zhodnocena jako další výplod její fantazie, který není nijak nebezpečný, překlad LN ale odstraňuje zmínku o Annině víře.

19	Tinkles of sleigh bells and distant laughter that seemed like the mirth of wood elves , came from every quarter. (193)	Ze všech stran se ozýval cinkot rolniček a vzdálený smích. (119)	Odevšad se ozývalo cinkání rolniček a vzdálený smích, jako veselý rej lesních skřítků . (150)
----	---	---	---

Nežádoucí byla patrně v tomto případě i zmínka o nadpřirozených bytostech, i přesto ostatní nadpřirozené bytosti v knize zůstávají, pokud je explicitně uvedeno, že si je Anna jen představuje.

38/ 34	“God’s in his heaven, all’s right with the world”, whispered Anne softly. (382)	-	„Bůh je na nebesích, a tak je na světě dobře,“ šeptala si Anna. (288)
-----------	--	---	--

Tato věta je poslední větou v knize, kvůli svému obsahu ale v překladu LN chybí.

3.4.2 Nahrazení

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
16	There's nothing more to do except for pray and I haven't much hope that that'll do much good because, Marilla, I do not believe that God Himself can do very much with such an obstinate person as Mrs. Barry. (166)	Nezbývá mi nic jiného, než doufat , ale vím, že stejně nemám velkou naději, že mi to pomůže. S tak zarputilou osobou, jako je paní Barryová, se dá těžko vyjít. (102)	Takže mi nezbývá, než se modlit , a od toho tedy moc nečekám. Protože já si, Marillo, myslím, že s paní Barryovou nepohne ani Bůh. (130)

Překlad LN nahrazuje problémové slovo „pray“ slovem „doufat“ a dále vynechává Boží zásah. Oba překlady rozdělují jednu originální větu na dvě a MP text zjednodušuje, patrně s ohledem na čtenářskou zdatnost.

26/ 24	Mrs. Lynde says she once heard a minister confess that when he was a boy he stole a strawberry tart of his aunt's pantry and she never had any respect for that minister again. (263)	Prý jednou slyšela vyprávět jednoho učitele , jak kdysi ukradl ze spižírny jahodový koláč, a v té chvíli k němu ztratila všechnu úctu. (149)	Jednou prý slyšela jednoho pastora vyprávět, jak jako malý chlapec ukradl tetě ve spiži jahodový dort, a ztratila v něho navždy důvěru. (203)
-----------	---	--	---

V tomto případě se v překladu LN jedná o změnu jediného slova, pastor byl nahrazený jinou profesí, ke které lidé mají úctu – učitelem.

30/ 27	sometimes walked home with one or the other of them from prayer meeting or Debating Club. (304)	tu a tam některou doprovodil domů nebo do recitačního kroužku. (165)	někdy některou doprovázel domů z nedělní školy nebo debatačního klubu. (233)
-----------	---	---	--

LN vypouští informaci o modlitebním setkání, které by bylo nežádoucí, MP jej mění na nedělní školu.

3.4.3 Zlehčování

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
8	Oh I know it pretty nearly all now – all but just the last line. (128)	Ale to nic není, už tu básničku docela dobře umím – celou až na poslední řádku. (48)	Ale já už to skoro umím – kromě poslední řádky. (63)

Anna má za úkol naučit se nazpaměť modlitbu Páně. LN ve svém překladu přidává slovo „básnička“, tím modlitbu zlehčuje a označuje ji za pouhou báseň.

11	Then all the other little girls recited a paraphrase. (108)	Potom ostatní holky odříkávaly něco z paměti... asi z bible . (66)	Potom všichni ostatní recitovali chvalozpěvy. (84)
----	--	---	---

Originál jasně uvádí, co dívky recitovaly. Překlad LN ale dává čtenáři dojem, že Anna vůbec neví, o co se jednalo, možná s úmyslem, aby Anna vypadala, jako že věřící není.

3.5 Výchovné zásahy

Zásahy do textu z výchovných důvodů se většinou týkají nebezpečných nebo nežádoucích situací či chování dětí, to může zahrnovat mimo jiné násilí, zmínky o

sexualitě, alkohol a neuctivé chování, dále se mohou tyto zásahy týkat i nežádoucího chování dospělých. Tyto pasáže bývají vynechány nebo pozměněny tak, aby byly vhodnější.

Při srovnávání českých překladů jsem si všimla, že překlad LN často zlehčuje nebo vypouští zmínky o různých nemocech a vynechává části, které by mohly působit příliš smutně. V šestnácté kapitole Anna omylem opíjí svou kamarádku Dianu, i když se tato scéna v knize objevuje, několik vět je vynecháno. Chybí také již zmiňovaná kapitola 28, která zobrazuje chování, které by mohlo být vnímáno jako nebezpečné. Dále překlad velmi nenápadně odstraňuje romantické narážky a části popisů dětských postav. Domnívám se, že vypuštění „sweetness of her eyes and lips“ (s. 293) z popisu Anny, stejně jako mnoho podobných změn, je důsledkem snahy o to, aby děti nebyly vystaveny žádnému zdánlivě sexuálnímu či romantickému obsahu, kterému by s ohledem na svůj věk neměly (podle dospělých) věnovat pozornost.

3.5.1 Chování dětí

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
9	I can't say I'm sorry when I'm not, can I? I can't even <i>imagine</i> I'm sorry. 'Perhaps your imagination will be in better working order by the morning,' (90)	Jak bych mohla lhát?“ „Doufám, že do rána zmoudříš,“ -54	A nemůžu přece říct, že mě něco mrzí, když to není pravda, vidíte že ne? Nedokážu si ani <i>představit</i> , že by mě to mrzelo.“ „Třeba budeš mít ráno lepší představivost,“ (70)

Překlad LN zjednodušuje Anninu promluvu na takovou, která je výchovnější, zároveň se také vyhýbá zmínce o představivosti, která v knize hraje důležitou roli, možná z důvodů ideologických.

17	'Why, of course I do. Didn't you know	-	„No samozřejmě. To jsi nevěděla?“
----	---------------------------------------	---	-----------------------------------

	<p>that?’</p> <p>‘No.’ Anne drew a long breath. ‘I thought you <i>liked</i> me of course, but I never hoped you <i>loved</i> me. Why, Diana, I didn't think anybody could love me. Nobody has ever loved me since I can remember. Oh, this is wonderful! It's a ray of light which will forever shine on the darkness of a path severed from thee, Diana. Oh, just say it once again.’</p> <p>‘I love you devotedly, Anne,’ said Diana stanchly, ‘and I always will, you may be sure of that.’</p> <p>(168–169)</p>		<p>„Ne.“ Anna dlouze vzdychla. „Myslela jsem, že je ti třeba se mnou dobře, ale nedoufala jsem, že bys mě mohla mít ráda. Víš, já jsem nečekala, že by mě někdy měl někdo rád. Co si pamatuju, nikdo mě ještě nikdy rád neměl. Ach, to je krása! Jako paprsek světla na temné cestě, po které se teď musíme vydat každá sama, Dianó. Prosím tě, řekni mi to ještě jednou.“</p> <p>„Mám tě opravdu ráda, Anno,“ zopakovala Diana pevně, „a budu tě mít pořád ráda, na to se můžeš spolehnout.“</p> <p>(132)</p>
--	--	--	---

V této scéně si Anna se svou nejlepší kamarádkou Dianou vyjadřují přátelskou lásku. Překlad LN celou tuto promluvu vynechává, nejenom z již zmíněné snahy nevystavovat děti romantice, ale také pravděpodobně kvůli státní ideologii, která se snažila z knih odstranit všechny zmínky o homosexualitě. Pravděpodobně bylo rozhodnuto, že pro dětské čtenáře není vhodné číst o tom, jak si dvě dívky vyjadřují lásku (ač přátelskou). Takovéto zásahy do textu se objevují i v dalších částech knihy, jelikož Anna s Dianou jsou si velice blízké a projevují si lásku různými způsoby.

I když v překladu MP se mnoho výchovných zásahů neobjevuje, v tomto případě se zdá, že volí mírnější slova, než jaká se vyskytují v originálu.

25/ 23	It's providential that I practised those recitations so often up in the garret, or I'd never have been able to get through. (253)	Ještě štěstí, že jsem ty básně tak často cvičila u nás ve stodole. Pak už se mi ani nechtělo končit. (143)	Ještě že jsem si to pořád cvičila na půdě, jinak bych to nikdy nezvládla. (196)
-----------	---	--	---

Místo aby bylo ponecháno, že by Anna nemusela zvládnout recitovat báseň, se v překladu LN objevuje řešení, které by mohlo být považováno za mnohem vhodnější, vzhledem k výchově mladých čtenářů.

30/ 27	All at once, as it seemed, and to her secret dismay, she found that the old resentment she had cherished against him was gone – gone just when she most needed its sustaining power. (305)	A najednou si s hrůzou uvědomila, že se její hněv vůči Gilbertovi úplně rozplynul. (165)	Najednou si ke svému zděšení uvědomila, že její stará zášť vůči němu, kterou si tak pěstovala, je ta tam – zrovna ve chvíli, kdy ji potřebovala ze všeho nejvíc. (233)
-----------	--	---	--

Překlad LN v tomto případě vynechává, že Anna nežádoucí emoce potřebovala, aby jí poháněly dál – v tomto kontextu by mohly být vnímány něco pozitivního.

31/ 28	There were other changes in Anne no less real than the physical change. For one thing, she became much quieter. (315)	Anna se změnila i jinak. Byla mnohem uvážlivější, tišší a klidnější. (171)	Anna se viditelně změnila nejen po fyzické stránce. Zaprvé teď byla mnohem klidnější. (240)
-----------	---	--	---

Při tomto popisu dospívající Anny překlad LN nic neubírá, naopak přidává vlastnosti, které mohou být považovány za žádoucí.

35/ 31	It's no use to say don't worry . I <i>will</i> worry. Worrying helps you some—it seems as if you were doing something when you're worrying. (354)	a pořád se přesvědčuju, že je zbytečné se tolik dřít . Dřu se a dřu. Ale člověk má aspoň pocit, že něco dělá, i když to asi k ničemu není. (186)	To nejde, pustit je z hlavy. <i>Musím</i> na ně myslet . Ono to i pomáhá, když na ně člověk myslí, aspoň má pocit, že něco dělá. (270)
-----------	--	---	---

V této scéně má Anna za sebou zkoušky a čeká na jejich výsledky. V originále se Anna očividně strachuje, jak zkoušky dopadnou. V překladu MP se Anna nestrachuje, jen na výsledky myslí. V překladu LN se neděje ani jedno, místo toho se Anna dře, což může být důsledkem snahy o pozitivní ovlivnění čtenářů.

3.5.2 Nežádoucí situace

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
3	And upstairs, in the east gable, a lonely, heart-hungry, friendless child cried herself to sleep. (44)	-	A nahoře v pokojíku plakalo opuštěné, po citu toužící děvčátko tak dlouho, až usnulo. (35)

Překlad LN v několika případech vynechává části textu, které by mohly působit příliš smutným nebo skličujícím dojmem.

18	Anne promptly let go of her candle and plate in her surprise, and	Anně vypadl překvapením z rukou talíř, svíčka i jablka a	Anna v údivu upustila svíčku i talíř na zem. Jablka, svíčka i talíř se
----	---	--	--

	plate, candle, and apples crashed together down the cellar ladder and were found at the bottom embedded in melted grease, the next day, by Marilla, who gathered them up and thanked mercy the house hadn't been set on fire. (180)	všechno letělo dolů po dřevěných schodech. Nazítří to Marie našla dole ve vyškvařeném sádle. (110)	odkutálely po schodech druhý do sklepa. Druhý den je tam našla Marilla utopená v sádle, sebrala je a děkovala pánu bohu, že nevyhořeli. (139)
--	---	---	---

Anna pouští svíčku, která padá do sklepa, což je samo o sobě nebezpečné. LN ale od tohoto nebezpečí odvádí pozornost, vynecháním poslední věty na něj neupozorňuje.

27/ 25	If I was wicked I meant to be wicked to some purpose. (268)	-	Když už jsem se do něčeho takového pustila, tak jsem chtěla, aby to stálo za to. (207)
-----------	--	---	---

Anna provedla něco špatného a komentuje to těmito slovy. Je tedy pochopitelné, že ve snaze pozitivně ovlivňovat čtenáře tato věta v překladu LN chybí.

36/ 32	Anne always remembered the silvery, peaceful beauty and fragrant calm of that night. It was the last night before sorrow touched her life; and	Anna nikdy v životě nezapomene na klidnou stříbrnou krásu tohoto večera. (190)	Anna na tu pokojnou stříbrnou nádheru a tichou jiskřivou noc nikdy nezapomněla. Byla to poslední noc, než do jejího života vstoupil smutek. A žádný život, do něhož
-----------	---	---	--

	<p>no life is ever quite the same again when once that cold, sanctifying touch has been laid upon it.</p> <p>(362)</p>		<p>jednou vstoupí smutek, se už nevrátí do starých kolejí.</p> <p>(275)</p>
--	---	--	--

Důležitou součástí knihy je smrt Anniny milované osoby. Překlad LN vynechává tuto předzvěst smutku, který v další kapitole přijde – tam také mnohé věty vynechává.

3.6 Zásahy s ohledem na čtenářskou zdatnost

Podle Shavitové (1986) musí překladatel, který si myslí, že děti něčemu neporozumí, buď provést změny, nebo text ubrat tak, aby mu dítě rozumělo (s. 123). Dále uvádí, že se dospělí domnívají, že děti nejsou schopné číst delší texty, a tak se zkracováním a zjednodušováním textu snaží jej dětem přizpůsobit (s. 122). Thomson-Wohlgemuthová (1998) je toho názoru, že překladatelé text přepřacovávají až příliš často a odvolávají se právě na to, že by textu děti nerozuměly (s. 44). Také zmiňuje výzkum jazykové kompetence, podle kterého mají děti vyšší úroveň porozumění než produkce (s. 11), jsou tedy mnohem zdatnější, než si dospělí myslí.

V mém srovnání je tato kategorie nejpočetnější, částečně ale z toho důvodu, že pokud jsem nemohla najít důvod přidání nebo ubrání textu, přisoudila jsem to ohledu na zdatnost. V překladu LN z roku 1982 by ubírání textu mohlo také být z důvodu předem stanoveného počtu stran, jelikož ale LN nejen text ubírá, ale na mnoha místech přidává, rozhodla jsem se tuto možnost zavrhnout. Rozhodla jsem se tuto kategorii dále rozdělit na podkategorie zjednodušování, kde dochází k ubírání textu, a vysvětlování, kde naopak dochází k přidávání textu.

LN také často mění hranice odstavců, většinou je rozděluje, snad s ohledem na čtenářskou zdatnost. MP odstavce nechává ve většině případů stejné jako v originálu a drží se více struktury vět.

3.6.1 Zjednodušování

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
2	I felt cheered up right away and I enjoyed my trip to the Island with all my might. (25)	Hned mi bylo veseleji a cesta na ostrov mě začala bavit. (14)	A hned se mi celou cestu jelo líp. (20)

MP vynechává druhou část věty, ve svém překladu často generalizuje a tím text zkracuje.

8	Diana Barry lives over at Orchard Slope and she's about your age. (76)	Naproti v domě, co mu říkají Na stráni , bydlí Diana Barryová, děvče asi v tvých letech. (47)	Kousek od nás bydlí Diana Barryová, ta je asi tak v tvém věku. (61)
---	--	---	--

LMM ve své knize často dává domům názvy, kterými na ně odkazuje. V překladu MP jsou z drtivé většiny vynechány.

11	'Oh I <i>am</i> grateful,' protested Anne. (103)	„Já jsem vděčná,“ přisvědčovala Anna. (62)	„Ale já <i>jsem</i> vděčná.“ (81)
----	--	--	--------------------------------------

Různé uvozovací věty překlad MP velmi často vypouští, v menší míře je vypouští i překlad LN.

14	said Marilla grimly, remembering the success of this method in the former case. (126)	řekla Marie vážně. (78)	odpověděla Marilla suše, když si vzpomněla, jaký měla tato metoda posledně úspěch. (99)
----	---	----------------------------	---

Příklad mluví o „úspěchu“ metody, která ve skutečnosti naopak vůbec úspěšná nebyla. LN se rozhodla tuto část věty vynechat, možným vysvětlením pro výpustku je obava, že by dětští čtenáři nepochopili ironickou narážku v originálu.

18	<p>Anne came dancing home in the purple winter twilight across the snowy places.</p> <p>Afar in the southwest was the great shimmering, pearl-like sparkle of an evening star in a sky that was pale golden and ethereal rose over gleaming white spaces and dark glens of spruce. The tinkles of sleigh bells among the snowy hills came like elfin chimes through the frosty air, but their music was not sweeter than the song in Anne's heart and on her lips.</p> <p>(185)</p>	<p>Anna se vrátila domů tanečním krokem, sotva nad zasněženým krajem ulehl soumrak.</p> <p>(114)</p>	<p>Domů Anna přitančila přes bílá pole za růžového zimního soumraku. Daleko na jihozápadě zářila na zlatavé, étericky růžové obloze klenoucí se nad bílými poli a tmavozelenými údolími, porostlými smrky, velká mihotavé večernice. Mrazivým večerem se jako pohádkové zvonky rozléhalo cinkání rolniček. Ani jejich sladká píseň však nepředčila Annino veselí.</p> <p>(144)</p>
----	--	--	---

Pro LMM je typické v knize často barvitě popisovat přírodu. Tyto dlouhé popisy jsou v obou překladech mnohdy vynechávány nebo zkracovány.

3.6.2 Vysvětlování

Kap.	Originál	Libuše Nová	Milena Poláčková
2	I have, often. (28)	Já ano. Hodně často jsem o tom přemýšlela. (16)	To já ano. (23)

Anna se ptá Matthewa, jestli si někdy představil, jaké to je, být božsky krásný.

Ten odpovídá záporně a ona mu říká, že ona si to představovala. LN ve svém překladu přidává větu, která Anninu odpověď dále rozvíjí a vysvětluje.

9	Anne came running in presently, her face sparkling with the delight of her orchard roovings; (83)	Za chvíli přiběhla Anna s tváří rozzářenou z potulky sadem, dychtivá vyprávět o svých nových objevech. (51)	Anna přiběhla ze svých dobrodružství v sadu celá rozzářená. (66)
---	--	---	---

LN ve svém překladu často přidává věty, pro které nedokážu najít důvod. Snad se dětským čtenářům snaží poskytnout vysvětlení či více kontextu k větám předešlým.

9	feed me only on bread and water (90)	můžete mi tam dávat jenom okoralý chléb a džbán zatuchlé vody (54)	krmte mě jen chlebem a vodou (70)
---	---	---	--------------------------------------

V překladu LN se často objevují přidaná i jen jednotlivá slova. Může se jednat o snahu překladatelky dětem více vykreslit situaci.

16	Look at these maple branches. Don't they give you a thrill – several thrills? (154)	Podívejte se na ty medově žluté větve! Copak vám celé tělo nezaplaví radost, sotva je spatříte?	Podívejte se na ty javorové větvičky, no není to nádhera? (120)
----	---	--	---

		Nezaplaví vás několikrát za sebou? (95)	
--	--	---	--

Zatímco MP ve svém překladu spíše zkracuje a zjednodušuje, LN v tomto případě volí přidání textu.

37/ 33	It contained an account of the failure of the Abbey Bank. The news spread quickly through Avonlea (364)	Abbeyho banka zkrachovala... Všechny úspory Matěje a Marie byly tytam. Ale v téhle chvíli byla Matějova smrt mnohem horší než ztráta peněz. Zpráva o ní se rozletěla po celém Avonlea. (192)	Bylo to oznámení o bankrotu Abbeyho banky. Zpráva o Matoušově smrti se rychle rozšířila po celém Avonlea (277)
-----------	---	---	--

Překlad LN přidává dvě věty, které se v originálním textu nevyskytují, pravděpodobně aby dětem jasně vysvětlil dopad zkrachování banky a danou situaci.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla zaměřit se na změny, ke kterým při překladu dětské literatury dochází, a to konkrétně v českých překladových verzích knihy *Anne of Green Gables* (česky *Anna ze Zeleného domu*). Lucy Maud Montgomeryová je významnou kanadskou spisovatelkou a její kniha zůstává i po sto letech od svého vydání nesmírně populární, a to nejen v zahraničí, ale i u nás, kde byla v posledních třech letech vydána třikrát.

Pro svou analýzu jsem si vybrala první český překlad z roku 1982, který přeložila Libuše Nová, a aktuálně poslední vydaný překlad Mileny Poláčkové z roku 2018. Tyto dvě vydání od sebe dělí 36 let, překlad Libuše Nové byl také vydán v jiném politickém režimu.

Momentálně existuje šest českých vydání této knihy, které jsou připisovány třem překladatelkám. Zjistila jsem, že překlady Libuše Nové z roku 1982 a Aleny Benešové z roku 1993 jsou totožné, také jsem porovнала překlad z roku 1982 se slovenským vydáním z roku 1985 a domnívám se, že český překlad byl přeložený ze slovenského jazyka, nikoliv z anglického. Otázku autorství překladu a jazyka zdrojového textu by bylo možné dále zkoumat, není ale předmětem této bakalářské práce. Všechny ostatní překladové verze byly při každém vydání alespoň trochu upraveny, kromě zmíněných dvou překladů z roku 1982 a 1993 nejsou žádné verze stejné.

V úvodu této práce si kladu následující otázky, které jsem chtěla pomocí analýzy zodpovědět:

1. K jakým změnám v překladech dochází?
2. Proč ke změnám dochází?
3. Jak se od sebe tyto verze liší?

V obou překladech dochází k ubírání i přidávání textu. Milena Poláčková text přidává pouze ojediněle, ubírá slova, slovní spojení, jednoduché věty i souvětí. Typické pro ni je ubírání uvozovacích vět, oba překlady také věty oproti originálu zjednodušují, obzvláště při popisech krajiny, které jsou pro Lucy Maud Montgomeryovou charakteristické. Libuše Nová navíc ubírá také odstavce a čtyři celé kapitoly, zásahy jsou tedy závažnější. Dále do textu přidává slova, slovní spojení i celé věty.

Motivace ke změnám při překladu dětské literatury jsem se snažila popsat v teoretické části. Soustředila jsem se na obecné důvody ke změnám, ale také na změny kvůli politickému režimu, vzhledem k tomu, že překlad z roku 1982 byl vydán za komunistického režimu. V praktické části jsem uvedla příklady změn získané při analýze, které jsem zařadila do několika kategorií. Jednalo tyto kategorie:

1. Zásahy odstraňující cizí prvky
2. Zásahy týkající se politiky a ideologie
3. Zásahy týkající se náboženství a pověrčivosti
4. Výchovné zásahy
5. Zásahy s ohledem na čtenářskou zdatnost

Mnoho z těchto kategorií je provázáno a některé příklady je možné umístit do několika kategorií zároveň. Všechny příklady jsem do kategorií zařazovala na základě teoretických poznatků a svých domněnek, jejichž platnost nemohu potvrdit, ani vyvrátit. U velkého počtu příkladů také nebylo možné motivaci ke změně určit.

S ohledem na změny můžeme vidět rozdíl mezi překlady jak v druhu změn, tak v motivaci ke změnám. Změny v překladu Mileny Poláčkové se nezdají být natolik závažné, text přidává výjimečně a ubírá především, jak se zdá, s ohledem na čtenářskou zdatnost. Snaží se také držet grafické roviny textu a větné struktury co nejpřesněji. To vše může být dáno i tím, že se jedná o třetí vydání tohoto překladu, který byl při každém vydání revidován. Oproti tomu se v překladu Libuše Nové objevují závažnější zásahy do textu, jako je už zmíněné vypuštění čtyř kapitol a delších úseků textu. Jedná se především o zásahy kvůli politickému režimu, které odstraňují či mění například zmínky o politice a náboženství, přičemž kategorie zásahů týkajících se náboženství obsahuje výpustek nejvíce.

Summary

This bachelor thesis focuses on the changes that occur in translation of children's literature. I decided to find out what changes appear in the Czech translations of the Canadian book *Anne of Green Gables*.

The book's author, Lucy Maud Montgomery, is considered to be one of the most important Canadian authors, and even though *Anne of Green Gables* was published more than a century ago, the book still remains popular all around the world. The book is being published over and over again (just in the past three years it has been published three times in the Czech Republic) and various movie and series adaptation still are being made.

In the first chapter of this thesis I looked at the status of children's literature from a general perspective, but also from the perspective of socialist countries. Then I presented what motivates the changes in translation of children's literature, again from a general perspective and the perspective of socialistic countries.

In the second chapter I introduced the life of Lucy Maud Montgomery with a focus on the book *Anne of Green Gables* and Montgomery's significance as an author. Then I described the international popularity of the book itself and presented the published Czech and Slovak translations of the book. Even though this thesis focuses only on the analysis of Czech translations, due to being one state with Slovakia for many years and the fact that Czech readers read the book in Slovak for 23 years before the Czech translation was published, I decided to also include an overview of the Slovak translations.

The book was published six times in the Czech Republic and I chose the very first Czech translation (Libuše Nová's 1982 translation) and the current last translation (Milena Poláčková's 2018 translation) for my analysis. I also briefly compared the other translation versions to see how they differ from each other.

I posed three research questions I wanted to answer through my analysis:

1. What changes occur in the translations?
2. What is the motivation behind the changes?
3. How do the translations differ?

I discovered that text is added and subtracted in both translations. Milena Poláčková adds text only in isolated instances, but subtracts words, phrases, simple and composite sentences. Both translations often simplify the text, especially the descriptions of nature that are characteristic for Lucy Maud Montgomery. Libuše Nová subtracts all the things Milena Poláčková does, but also subtracts larger parts of the text, such as paragraphs and even four complete chapters. Libuše Nová also adds words, phrases and even whole sentences to the text.

I tried to understand the motivation behind the changes that occur in translation of children's literature and after the comparison of the two translations I created five categories into which I sorted the examples of the changes I found through the analysis. Some of the categories are applicable only to the 1982 translation (such as the category of Political and Ideological Changes), some are applicable to both, as they are connected to the general approach to translating children's literature (such as the category of Changes with Regards to the Reader's Ability). Many of the examples could be assigned to multiple categories and in numerous other examples I could not find a motivation behind the change. All the examples were sorted into their respective categories on the basis of the theoretical literature and my assumptions.

With respect to the changes made in the text, we can see a great difference in the translations, both in the type of change and the motivation for the change. The changes Milena Poláčková makes do not seem very serious, she subtracts the text primarily, as it seems, with regards to the reader's ability. Her translation also follows the original sentence structure more closely. This can also be due to the fact that the 2018 translation has been published in 1995 for the first time and then published two more times, each time being revised. In contrast, Libuše Nová's translation contains more serious changes, such as the aforementioned four missing chapters. Most of the changes in this translation were motivated by the regime in which the translation was published.

Bibliografie

Primární literatura:

- MONTGOMERY, Lucy Maud, 2017. *Anne of Green Gables*, London: Macmillan Collector's Library.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1982. *Anna ze Zeleného domu*. Přeložila Libuše NOVÁ. Praha: Albatros.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1993. *Anna ze Zeleného domu*. Přeložila Alena BENEŠOVÁ. Praha: Albatros.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1995. *Anna ze Zeleného domu*. Přeložila Milena POLÁČKOVÁ. Vimperk: Papyrus a Rudná u Prahy: Jeva.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 2017. *Anna ze Zeleného domu*. Přeložila Alena BENEŠOVÁ. Praha: Československý spisovatel.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 2017. *Anna ze Zeleného domu*. Přeložila Milena POLÁČKOVÁ. Praha: Albatros.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 2018. *Anna ze Zeleného domu*. Přeložila Milena POLÁČKOVÁ. Praha: Albatros.

Sekundární literatura:

- AKAMATSU, Yoshiko, 2013. The Continuous Popularity of Red-haired Anne in Japan: An Interview with Yoshiko Akamatsu. In: *Anne around the world: L.M. Montgomery and her classic*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 216–227.
- DEBNÁROVÁ, Alexandra, 2014. Cenzúra v detskej literatúre pre deti a mládež na Slovensku (s prihliadnutím na švédsku literatúru pre deti a mládež). In: *Cenzura v literatúre a umění střední Evropy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 235–250.
- EPPERLY, Elizabeth, 2013. Lasting Images of Anne of Green Gables. In: *Anne around the world: L.M. Montgomery and her classic*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 35–44.

- GARNER, Barbara Carman, 2013. A Century of Critical Reflection on AOGG. In: *Anne around the world: L.M. Montgomery and her classic*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 63–79.
- GROZANIČOVÁ, Katarína, 2014. Čo sa stratilo v Zelenom dome? *Kritika prekladu*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 1/1, 45–55.
- HAMMILL, Faye, 2006. 'A new and exceedingly brilliant star': L. M. Montgomery, "Anne of Green Gables," and Mary Miles Minter. *The Modern Language Review* [online]. 101(3), 652–670 [cit. 1.3.2020]. DOI:10.2307/20466900.
- JANOUSĚK, Pavel a kol., 2012. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Praha: Academia. Literární řada.
- MALÝ, Radek, NEŠPOR, Josef, 2014. Působení cenzury v české literatuře pro děti a mládež v období normalizace s přihlédnutím ke skautské dobrodružné literatuře. In: *Cenzura v literatuře a umění střední Evropy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 228–234.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1974. *The Alpine path: the story of my career*. Don Mills, Ontario: Fitzhenry & Whiteside.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1985. *The selected journals of L.M. Montgomery: Volume I: 1889–1910* (Rubio, Mary a Waterston, Elizabeth, ed.). Toronto: Oxford University Press.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1987. *The selected journals of L.M. Montgomery: Volume II: 1910–1921* (Rubio, Mary a Waterston, Elizabeth, ed.). Toronto: Oxford University Press.
- MONTGOMERY, Lucy Maud, 1992. *The selected journals of L.M. Montgomery: Volume III: 1921–1929* (Rubio, Mary a Waterston, Elizabeth, ed.). Toronto: Oxford University Press.
- OITTINEN, Riitta, 2000. *Translating for children*. New York: Garland.
- OITTINEN, Riitta, 2014. No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children. In: *Children's Literature in Translation, Challenges and Strategies*. New York: Routledge, 35–45.
- O'SULLIVAN, Emer, 2005. *Comparative Children's Literature*. New York: Routledge.
- OTRÍSALOVÁ, Lucia, 2012. Distorted and Misrepresented: The Fate of Anne of Green Gables in Slovakia. In: *Canada in eight tongues: translating*

- Canada in Central Europe = Le Canada en huit langues : traduire le Canada en Europe centrale.* Brno: Masarykova univerzita, 169–175.
- RACHŮNKOVÁ, Zdeňka, 1992. Zamlčování překladatelé: bibliografie 1948-1989. Praha: I. Železný.
- RUBÁŠ, Stanislav, ed., 2012. *Slovo za slovem: s překladateli o překládání.* Praha: Academia. Paměť (Academia).
- SAMIGORGANDROODI, Gholamreza, 2013. Teaching and Reading AOGG in Iran, the Land of Omar Khayyam. In: *Anne around the world: L.M. Montgomery and her classic.* Montreal: McGill-Queen's University Press, 181–191.
- SHAVIT, Zohar. 1986. *Poetics of Children's literature.* Athens & London: The University of Georgia Press.
- THOMSON-WOHLGEMUTH, Gaby, 1998. *Children's Literature and its Translation.* Surrey. Diplomová práce. University of Surrey.
- THOMSON-WOHLGEMUTH, Gaby, 2009. *Translation under State Control: Books for Young People in the German Democratic Republic.* New York: Routledge.
- THOMSON-WOHLGEMUTH, Gaby, 2014a. On the Other Side of the Wall, Book Production, Censorship and Translation in East Germany. In: *Modes of Censorship and Translation: National Contexts and Diverse Media.* New York: Routledge, 93–116.
- THOMSON-WOHLGEMUTH, Gaby, 2014b. Flying High – Translation of Children's Literature in East Germany. In: *Children's Literature in Translation, Challenges and Strategies.* New York: Routledge, 47–59.
- WARNQVIST, Åsa, 2013. "I experienced a light that became a part of me": Reading Anne of Green Gables in Sweden. In: *Anne around the world: L.M. Montgomery and her classic.* Montreal: McGill-Queen's University Press, 228–242.
- WÖGERBAUER, Michael, PÍŠA, Petr, ŠÁMAL, Petr a JANÁČEK, Pavel, 2015. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014.* Svazek II, 1938-2014. Praha: Academia.

Internetové zdroje:

Databáze knih, 2008 [online]. [Cit. 20.2.2020]. Dostupné z:
<https://www.databazeknih.cz>

Katalogy a databáze Národní knihovny ČR. *NK ČR*, © 2014 [online]. [Cit. 26.3.2020] Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz>

L.M. Montgomery Institute [online]. [Cit. 5.3.2020]. Dostupné z:
<https://www.lmmontgomery.ca>

Online katalóg SNK. *Slovenská národná knižnica*, © 2008–2017 [online]. [Cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <https://chamo.kis3g.sk>

Anotace

Autor:	Eliška Faragová
Název česky:	Změny při překladu dětské literatury v českých překladech knihy <i>Anne of Green Gables</i>
Název anglicky:	Changes in Translation of Children's Literature in the Czech Translations of <i>Anne of Green Gables</i>
Vedoucí práce:	Mgr. Jitka Zehnalová, Dr.
Počet stran:	69
Počet znaků:	88 087

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou změn, ke kterým dochází při překladu dětské literatury, a to konkrétně v českých překladových verzích knihy *Anne of Green Gables*. Nejprve zkoumá postavení dětské literatury a motivaci ke změnám z pohledu obecného, a také z pohledu socialistických zemí. Poté práce představuje některé změny, ke kterým ve dvou překladových verzích knihy *Anne of Green Gables* dochází, a to v překladu Libuše Nové z roku 1982 a v překladu Mileny Poláčkové z roku 2018.

Klíčová slova: dětská literatura, překlad, překlad dětské literatury, cenzura, Anna ze Zeleného domu, *Anne of Green Gables*, Lucy Maud Montgomery, Libuše Nová, Milena Poláčková

Annotation

This bachelor's thesis focuses on the analysis of changes that occur in the translation of children's literature, particularly in the Czech translations of the book *Anne of Green Gables*. First it studies the status of children's literature and the motivation behind the changes from the general perspective and also from the perspective of socialist states. This thesis then lists some changes made in two Czech translations of the book *Anne of Green Gables*, the translations being Libuše Nová's translation from 1982 and Milena Poláčková's translation from 2018.

Key words: children's literature, translation, translation of children's literature, censorship, Anna ze Zeleného domu, *Anne of Green Gables*, Lucy Maud Montgomery, Libuše Nová, Milena Poláčková